

Treball Final de Grau

Grau en Filosofia

LA FI DE LA FILOSOFIA

I L'ESDEVENIMENT PROPI DEL POETITZAR

EL PENSAMENT POETITZANT DE MARTIN HEIDEGGER

Autor/a: Maria Grau Jiménez

Tutor/a: Antoni Defez Martín

Data d'entrega: 1 de setembre de 2015

Lloc: Facultat de Lletres, Universitat de Girona

ÍNDEX

1. Presentació.....	4
1.1 Motius per escollir aquesta temàtica	4
1.2 Objectius del treball.....	4
1.3 Parts del treball	6
2. Introducció al pensament poetitzant.....	6
2.1 La filosofia segons Martin Heidegger	6
2.2 El final de la filosofia segons Martin Heidegger.....	11
2.3 La proposta heideggeriana del pensament poetitzant.....	15
3. El pensament poetitzant.....	20
3.1 ¿Per què aquest pensament en el nostre temps?	20
3.2 ¿Per què la poesia?.....	24
3.3 ¿Per què els poetes alemanys Hölderlin i Rilke?.....	28
4. Crítica i reforç del pensament de Heidegger	33
5. Proposta per a futures investigacions	36
5.1. El pensar altrament de Michel Foucault.....	36
6. Conclusions	38
7. Bibliografia i webgrafia.....	46
7.1 Bibliografia.....	46
7.2 Webgrafia	47

1. Presentació

1.1 Motius per escollir aquesta temàtica

En un primer moment, els motius que em van dur a la realització d'aquest treball van ser l'interès per alguns dels poetes que Martin Heidegger (1889 – 1976) tracta, pel trencament que suposa la proposta de Heidegger en l'àmbit de la filosofia i, també, perquè el nou pensament que ell exposa es pot enllaçar amb la literatura.

L'expressió literària –en aquest cas, poètica– del pensament és una qüestió que vull aprofundir perquè m'agrada la literatura. Crec que a través de la forma d'escriure i d'abordar la temàtica que adopta la literatura es poden transmetre idees d'una manera més rica –encara que potser poc precisa–, a diferència dels tractats realitzats a base de proposicions analítiques. Quant a qüestions formals, la literatura és més heterogènia que la filosofia per a transmetre els seus continguts.

Tanmateix, voler enllaçar la literatura i la poesia amb la filosofia en aquest treball seria incoherent amb la proposta de Heidegger. El que Heidegger anuncia com a pensament necessari per pensar en el nostre temps –en el sentit euro-cèntric i antropocèntric– requereix una atenció més profunda que el mer anàlisi literari o filosòfic. Aquesta innovació que proposa demana pensar d'una forma diferent de com s'ha fet al llarg de la història de la filosofia. Aquests dos darrers punts m'han captivat per llençar-me de ple a la temàtica.

1.2 Objectius del treball

En aquest treball s'analitza el que Heidegger considera el final de tota la filosofia –de tot filosofar–, per donar pas a com l'autor [Heidegger] entén el pensament poetitzant. S'estudia el nou pensar, és a dir, el pensament poetitzant, que Heidegger presenta citant una sèrie de poetes alemanys. En el treball es resolen interrogants al voltant d'aquest pensament poetitzant: en què consisteix, per què en el temps present, per què la poesia, per què Heidegger assenyala determinats poetes alemanys, etc.

La temàtica és ampliada en aquest treball, des d'una visió diferent a la de Heidegger, a partir del que es consideren propostes anàlogues a la de Heidegger. En aquest cas es reforça el que diu l'autor alemany amb interpretacions d'alguns dels seus lectors. Així com també s'introdueix Michel Foucault (1926 – 1984) a la discussió a

partir de l'estudi del seu "pensar altrament" com a possible enllaç amb el pensament poetitzant de Heidegger.

L'eix vertebrador del treball és el pensament poetitzant de Martin Heidegger, expandint les ramificacions que puguin sorgir cap a altres autors per poder detectar exemples i explicacions del poetitzar, el qual és una ocupació desinteressada, innocent, com el propi Heidegger cita de Friedrich Hölderlin (1770 – 1843).¹

Aquest treball es començà a realitzar partint d'unes lectures seleccionades que s'han modificat al llarg del procés. Això ha passat tant amb els textos escollits de Heidegger com els d'altres autors. El motiu ha estat la necessitat d'adquirir més documentació sobre la temàtica perquè aquesta ho exigeix. És per això que l'assoliment dels objectius del treball està condicionat per les fonts usades.

A causa de l'extensió i de la profunditat de l'obra de Heidegger, sobretot pel que fa a la segona etapa del seu pensament, s'ha cregut convenient centrar el treball en presentar el pensament poetitzant a partir de diferents textos,² juntament amb què entén Heidegger per la fi del pensament filosòfic. Confiant que, amb aquest material, s'han aconseguit complir els objectius d'aquest treball. La resta de material que ha estat exclòs ha de servir per a reforçar els arguments i les conclusions ja presentades en aquest treball i per a, en un futur, generar un estudi més exhaustiu si s'escau.

Una problemàtica d'aquest treball és que bona part dels conceptes i dels aspectes del pensament de Heidegger estan definits pel propi autor i, aleshores, aquest els relaciona entre ells com creu més convenient. Heidegger no acostuma a fer definicions exhaustives als seus textos, ans a construir definicions a base de relacionar conceptes en la seva xarxa de pensament. La majoria dels conceptes estan relacionats, d'una forma o altra, amb tot el seu pensament. Es podria dir que l'autor presenta una visió holística o, fins i tot, organicista, perquè les parts presentades del pensament poetitzant estan relacionades amb altres àmbits del seu pensament.

El treball comporta la dificultat afegida d'estar escrit dins d'un àmbit de pensament amb el qual el tema del treball vol trencar. Aquesta paradoxa ja ha estat recollida pel propi Heidegger a *Temps i ésser*, perquè allò que es vol expressar

¹ HEIDEGGER (1992), p. 126.

² S'han escollit un seguit de textos breus encara que hi ha llibres –o textos més extensos– en què el tractament de la temàtica és més ampli. L'elecció dels textos breus permet presentar el pensament poetitzant sense excedir el límit de pàgines establertes per un Treball Final de Grau. Aquesta limitació impedeix usar el material extret d'altres lectures perquè s'haurien de presentar i justificar nous conceptes, altres poetes i les interpretacions –encara que fossin superficials– fetes per Heidegger al respecte, etc. Per això s'ha decidit acotar la bibliografia, tot i que l'alumna ha realitzat altres lectures per ampliar els coneixements sobre la temàtica.

s'acostuma a fer mitjançant proposicions enunciatives, i no a través d'un dir com el que Heidegger ofereix sota l'expressió "pensament poetitzant".³ Contradicció que difícilment es podrà trencar en el present treball a causa del seu caràcter acadèmic.

1.3 Parts del treball

El treball consta del pensament poetitzant de Heidegger –amb els antecedents pertinents d'aquest pensar– i una crítica a les conclusions. En aquestes també hi figura una extracció final del que s'ha treballat. Finalment, s'han anotat les fonts utilitzades a la bibliografia –textos en paper– i a la webgrafia –lectures extretes de pàgines web.

2. Introducció al pensament poetitzant

Abans de resoldre les qüestions relatives al pensament poetitzant, es presenta, breument, l'escenari del pensament heideggerià per tal de comprendre el pas que fa l'autor per parlar del pensament poetitzant.

2.1 La filosofia segons Martin Heidegger

Martin Heidegger considera que la filosofia –tradicional– és filosofar.⁴ A partir d'aquí es podria desenvolupar tot un tractat sobre com Heidegger entén la filosofia, en què consisteix "filosofar", etc. Però, elaborar un discurs semblant és incórrer a fer i a pensar més filosofia, cosa que Heidegger no pretén realitzar.

La "filosofia" –tant la paraula com el pensament– té un origen grec, fet que respon al pensar d'allà on nasqué. Propi del seu moment. Tot i això, Heidegger

³ HEIDEGGER (1999), p. 44.

⁴ "Tradicional" significa, en aquest context, la filosofia entesa fins al moment en què Heidegger fa la proposta del pensament poetitzant –i que, de fet, es continua fent. Heidegger considera que la filosofia és metafísica [HEIDEGGER (1978), p. 97], així com també que les ciències deriven de la filosofia [HEIDEGGER (1978), p. 101]. Per tant, el pensar concebut com a filosofia –metafísica, ciències, etc.– és un pensar que ha de ser superat per un pensament "propi", des de "l'esdeveniment apropiatiu" i cap a "l'esdeveniment apropiatiu" [HEIDEGGER (1999), p. 44], conceptes que s'explicaran més endavant en aquest apartat.

S'ha considerat oportú usar l'adjectiu "tradicional" per distingir el concepte "pensament" en tant que "filosofia" del concepte "pensament" en tant que "poetitzar". El primer és el que Heidegger creu que cal superar, i el segon és el nou pensar que, com s'explicarà, pot ser més adequat per pensar sobre l'època present. Feta aquesta distinció, tant "filosofia" com "filosofia tradicional" faran referència, d'ara endavant, a la metafísica que, segons Heidegger, cal superar.

considera que cal un altre pensar per al temps present, un pensar que sorgeixi de la tradició europea –com a base per a un pensar futur.⁵

Fent ús de la genealogia, Heidegger analitza la paraula “filosofia”, la qual fa referència, segons ell, a allò europeu i occidental, determinant així el dir del curs històric i filosòfic com a quelcom essencialment grec –allò europeu i occidental és grec, segons Heidegger.⁶ Fins i tot, diu Heidegger, la manera de realitzar la pregunta, ja sigui a l’hora de fer filosofia com a l’hora de preguntar-se sobre la filosofia, és grega. Per tant, preguntar-se per la filosofia és, en tant que quelcom grec, preguntar-se per allò europeu i occidental.⁷

Aquest aspecte és rellevant perquè Heidegger associa la llengua grega –un cop feta la genealogia– amb el “logos”. De manera que el diàleg entre la paraula i el pensament forma part ja del mot grec que els expressa, que els fa presents, segons Heidegger.⁸ Malgrat els canvis de la filosofia al llarg del temps aquesta conserva la seva essència i, a través de les seves manifestacions diverses i de les transformacions, s’ha dedicat a buscar amb la mirada l’ens –ésser cognoscible– respecte l’ésser –la totalitat.⁹

Aquesta manera de pensar l’ens amb l’ésser és pròpia de la filosofia –ergo, de la metafísica. Però Heidegger, a la seva obra *Temps i ésser*, parla d’un pensament que pensa l’ésser sense fer-ho des de l’ens –i que, segons l’autor, és més propi, perquè entén que l’ésser no és l’ens i que l’ésser es dona.¹⁰ Per tant, Heidegger vol «pensar l’ésser sense fer referència a la metafísica».¹¹ Atès que aquest pensar no metafísic: (1) no comporta les conseqüències de la incomprensió de la tasca del pensar, (2) es pregunta

⁵ HEIDEGGER (1989), p. 75, 79.

⁶ HEIDEGGER (1978), p. 48.

⁷ HEIDEGGER (1978), p. 51.

⁸ HEIDEGGER (1978), p. 53.

⁹ HEIDEGGER (1978), p. 56 i HEIDEGGER (2009), p. 40. Heidegger relaciona el verb “conèixer”/“percebre” grec (voeiv) amb allò que fa la filosofia: un conèixer basat en la contemplació, en el tenir-ho present al davant, en el mirar.

¹⁰ “Es dona” en el sentit que traspua a través del llenguatge i del pensament expressat. Hom no “arriba a” ni “coneix” l’ésser, ans aquest, establint una relació pròpia/autèntica entre l’essència de l’home i el llenguatge, passa d’un a l’altre, flueix com l’aigua d’un càntir recollida d’una deu per sadollar la set dels homes. Fent que l’home sigui com a tal, atès que hom és, com diu Heidegger, «en la mesura que hi ha llenguatge» [HEIDEGGER (1998), p. 203].

De fet, Heidegger diu que perquè aparegui l’ens cal, abans, posar l’ésser al descobert. I això es fa, segons l’autor, a través del llenguatge. Més concretament, mitjançant la poesia, la qual és una “lliure donació” de l’ésser [HEIDEGGER (1992), p. 137].

¹¹ HEIDEGGER (1999), 44. La metafísica, com diu l’autor a *Carta sobre l’Humanisme*, tampoc «no [es] pregunta per la veritat de l’ésser mateix», cosa que sí que es pregunta el pensament més essencial, el pensament poetitzant. Segons Heidegger, la pregunta per la veritat de l’ésser és inaccessible per la metafísica en tant que és metafísica [HEIDEGGER (2009), p. 25].

per la “cosa”,¹² (3) així com també fa l’esforç de pensar en l’essència de la tècnica –la qual està impensada– perquè l’home pugui tenir una relació lliure amb aquesta.¹³

La filosofia implica la lògica del càlcul i l’objectivació, o cosificació, de la realitat.¹⁴ Això significa que la filosofia i el que se’n deriva d’ella –com les ciències– ha pensat, i pensa, fent ús de termes i d’arguments que són precisos però reductius. Calcular, fer ús de proposicions lògiques, fer ús de fórmules físiques, etc., implica cosificar la realitat.¹⁵ A saber, hom és, aleshores, capaç de delimitar allò del qual parla sense tenir en compte l’essència de tal cosa.¹⁶

De fet, Heidegger distingeix entre *Ding* i *Sache*, entre la cosa física i la qüestió o l’assumpte a tractar.¹⁷ En fer aquesta distinció, Heidegger posa l’accent en preguntar i tractar allò en què hom s’hi aproxima a través del pensament, és a dir “la cosa” – l’èsser–, i que no té uns límits de realitat reduïts a una realitat física, la qual es pot condensar en una fórmula científica, per exemple. Per a fer-ho, la filosofia, com a pensament concebut i del qual es parteix fins al moment, no és l’adequat, segons l’autor.

¹² «[...] la presència d’allò present», allò que la filosofia ha associat, segons Heidegger, a la veritat, al fonament i al principi, però que, segons ell, no és així i que, de fet, la filosofia no ha estat exitosa en pensar-ho [HEIDEGGER (1978), p. 97, 111]. La pregunta per la “cosa” és la pregunta ontològica pel que hi ha.

¹³ Segons Heidegger, hom no té una relació lliure amb la tècnica perquè hom desconeix l’essència de la tècnica: aquesta resta impensada. De manera que aquesta domina l’èsser humà. De fet, Heidegger considera que la tècnica suposa precarietat tant en el sistema de pensament, com en la concepció de l’home i del món [HEIDEGGER (2009), p. 73]. Precarietat que neix d’un no haver pensat encara la tècnica.

¹⁴ HEIDEGGER (1998), p. 227, 232.

¹⁵ Com més precisió comporti el pensar, el calcular i el mesurar, menys es “pensa a fons” la qüestió. Per Heidegger ni tan sols és vàlida la dialèctica, la qual no es compromet ni amb l’èsser ni amb la seva relació amb el temps –o altres elements. Per més informació, veure apartat 2.3 del treball o l’obra *Temps i ésser* de l’autor.

¹⁶ Delimitant-ho en el sentit de reduir la cosa a un mer objecte per estudiar-la sense considerar la seva essència, la qual pot ser més àmplia. De fet, cosificar els ens –humans, animals, vegetals–, els quals formen part de l’èsser, de la totalitat –tot i que aquesta no està formada per un conjunt d’ens, hi ha una relació de pertinença entre els ens, les coses i l’èsser–, és tractar-los impròpiament. Hom pot fer aproximacions envers les coses fent ús d’un llenguatge evocador, que defugui de la rigidesa analítica, com Heidegger demanarà del llenguatge del poetitzar. [Els ens que no es pregunten per l’èsser no són humans, ja que només és humà allò que parla, que té llenguatge, a través del qual l’èsser es pot manifestar.]

La ciència no només cosifica, sinó que també resulta que, segons Heidegger, no pensa. La tasca de la ciència és calcular i representar els objectes que investiga, acotant-los, demostrant les proposicions de les quals parteix, etc. La ciència no pensa com els pensadors. Tanmateix, Heidegger diu que això li permet exactitud i procedir de forma exitosa en el seu àmbit [HEIDEGGER (1994), p. 116].

De fet, Heidegger parla d’una “salvació” de l’objectivació de les coses –d’allò que les fa mers objectes– perquè, aquestes coses del món, de la totalitat, puguin descansar en elles mateixes, «sense límits unes en altres» [HEIDEGGER (1998), p. 229]. Aquí Heidegger té una visió organicista, en què el pensament i la concepció de les coses les condiciona. Això podria recordar la màxima de José Ortega y Gasset (1883 – 1955) que apareix a la seva obra *Meditacions del Quixot*: «Jo sóc jo i la meua circumstància, i si no la salvo a ella no em salvo jo», en què la salvació d’allò que es viu –la cosa “circumstància”– ajuda a la pròpia salvació. En aquest sentit, si hom salva les coses d’una possible cosificació racional d’aquestes, s’ajuda a salvar la seva essència.

¹⁷ HEIDEGGER (1999), p. 21, 22, 23.

En canvi, el pensament –com oposició a la filosofia, tal i com Heidegger diu a l’entrevista *Spiegel*–, juntament amb la poesia, demana una reflexió profunda i encara no feta –perquè, segons Heidegger, la “tasca del pensar” no ha estat assimilada per l’home perquè «Tots nosaltres tenim encara necessitat d’una educació en el pensar, i, abans que això, de saber què significa tenir o no educació en matèria de pensament».¹⁸ El pensament que Heidegger recolza és tan intraduïble com la poesia:¹⁹ un pensament així presenta un lligam amb el llenguatge, el qual porta el pensament.

La vinculació entre el llenguatge i el pensament és una qüestió important en la concepció heideggeriana del pensament. A *Carta sobre l’Humanisme*, Heidegger diu que «en el pensar l’èsser arriba al llenguatge» i que «El llenguatge és la casa de l’èsser».²⁰ Així, el pensament que proposa Heidegger –el pensament poetitzant– se suposa que ha de ser un pensament que pensa sobre l’èsser d’una forma apropiativa –més en consonància amb l’esdeveniment apropiatiu/propri [*Ereignis*] en què es dona l’èsser, a saber, originari, autèntic, essencial–, atès que el llenguatge d’aquest pensament és on resideix l’èsser.

Tanmateix, hom es podria preguntar per la relació entre la manifestació de l’èsser a través del llenguatge –del seu habitacle– i el pensar poètic: «Els pensadors i poetes són els guardians d’aquest habitatge [el llenguatge]».²¹ Aquests són els que poden «Alliberar el llenguatge de la gramàtica per a guanyar un ordre essencial més originari».²² En aquest sentit, el dir del poeta va més enllà d’una mera transfiguració de l’estructura gramatical. El poeta desmunta la norma gramatical, la gramàtica, perquè el llenguatge pugui fluir des de l’èsser, passant pel poeta, fins al comú dels mortals [la resta d’èssers humans]. A partir del dir dels poetes els mortals han d’aprendre a escoltar.²³

En alliberar el llenguatge de la gramàtica, el poeta permet que la veritat de l’èsser pugui ser dita.²⁴ Per a realitzar aquesta “destrucció” hom pot estar a “l’escolta de

¹⁸ HEIDEGGER (1978), p. 118.

¹⁹ HEIDEGGER (1989), p. 80.

²⁰ HEIDEGGER (2009), p. 11. Aquesta idea també apareix al text *¿I per a què poetes?*, en el que Heidegger afegeix: «L’essència del llenguatge no s’esgota en el significat ni es limita a ser quelcom que té a veure amb els signes o les xifres. És perquè el llenguatge és la casa de l’èsser, per la qual cosa sols arribem a l’ens caminant permanentment a través d’aquesta casa» [HEIDEGGER (1998), p. 231].

²¹ HEIDEGGER (2009), p. 11.

²² HEIDEGGER (2009), p. 12.

²³ HEIDEGGER (1998), p. 202.

²⁴ Friedrich Nietzsche (1844 – 1900) fa notar la importància d’un àmbit influent en la vida humana que podria passar desapercebut però que suposa una restricció del pensament. Es tracta de la gramàtica. Aquesta, un cop la moral i els prejudicis són “allunyats” dels pensaments, resta i condiona el pensament

l'èsser" perquè és, de fet, el que es resisteix a ser explorat i que pot dur la humanitat a adquirir un pensament més propi,²⁵ alliberat del pensar que ha conduït a la tecnificació "imposadora" que domina l'home i que mostra que l'èsser necessita l'home.²⁶ Perquè el pensar «és el pensar de l'èsser», de manera que pensa la cosa segons la seva procedència essencial, originària.²⁷

Hi ha una correspondència entre el pensament que està a l'escolta de l'èsser i la crida de l'èsser, la qual es pot sentir o no. Si es posa atenció a la crida, hi haurà més precisió en el dir. Heidegger diu que aquesta precisió «es basa en una disposició del correspondre».²⁸ Aquesta disposició és atribuïda, pel que diu Heidegger a *¿Què és això de la filosofia?*, per l'èsser, en tant que l'ens mostra una disposició fonamental. Cosa que, com el mateix Heidegger fa notar, no hi ha tal pensar –almenys, de forma generalitzada–, atès que no ha trobat el seu camí –el seu dir– més enllà d'un estat psicològic del pensar. És a dir, hi ha estats psicològics del pensar –com la raó–, però no hi ha una correspondència fonamental amb "la veu de l'èsser".²⁹

No copsar "la veu de l'èsser" i no trobar "el camí" del pensament poden ser conseqüència de concebre el llenguatge com un mer instrument d'expressió. Segons Heidegger la parla «està al servei del llenguatge».³⁰ En aquest sentit, pensament i llenguatge estan relacionats, com creu Heidegger. El pensar és un correspondre a la veu de l'èsser i el llenguatge ha d'estar en consonància amb aquest fet. De manera que és necessari, tal i com va passar durant l'època grega, una experiència lingüística. Aquesta experiència s'ha d'entendre com un correspondre amb allò fonamental de l'època present, amb l'essencial del dir.

Sense avançar el que Heidegger entén per pensament poetitzant, cal dir que, en el moment en què l'autor deixa de pensar influït, àmpliament, per les nocions de la seva

humà, impossibilitant una llibertat de pensament absoluta. De fet, tant amb una estructura gramatical com amb una nova llengua apresada, un adopta uns valors que estan associats a la nova llengua i a la seva gramàtica. Nietzsche diu que aprendre una llengua és quedar lligat a unes maneres de dir. Aquesta problemàtica que Nietzsche detecta forma part de la filosofia i de l'ús que aquesta fa del llenguatge. Per això Heidegger posa com a exemple de pensador –encara que sigui poètic– a Hölderlin, atès que el seu poetitzar trenca amb unes dinàmiques lingüístiques heretades d'un pensar impropri.

²⁵ El pensar no filosòfic demana estar a "l'escolta de l'èsser" en tant que és l'èsser qui transmet el pensament. De manera que allò que "es resisteix a ser explorat" és la "cosa" per la qual hom ha de preguntar a través d'un pensament que remet a la cosa mateixa. "Estar a l'escolta" de l'èsser és la manera de pensar l'èsser sense l'ens. Aquest "estar a l'escolta" «No es tracta de parar atenció a una sèrie de proposicions enunciatives, sinó de seguir la marxa del que es va indicant» [HEIDEGGER (1999), p. 19, 20].

²⁶ HEIDEGGER (1989), p. 72.

²⁷ HEIDEGGER (2009), p. 15, 16.

²⁸ HEIDEGGER (1978), p. 63.

²⁹ HEIDEGGER (1978), p. 66, 67.

³⁰ HEIDEGGER (1978), p. 67.

primera obra *Ésser i temps*, comença a fer un gir [*Kehre*] i a concebre la filosofia i el pensament com un correspondre de l'èsser diferentment. És en aquest moment –previ al pensament poetitzant– quan considera que la filosofia –allò “vàlid” fins llavors– és «un correspondre que tradueix a llenguatge la crida de l'èsser de l'ens».³¹ Així, Heidegger fa patent el vincle entre (1) el que l'èsser diu, (2) el llenguatge i (3) la forma en què el dir és dit –en aquest cas, la filosofia.

2.2 El final de la filosofia segons Martin Heidegger

La filosofia arriba al seu final quan el món es queda sense fonament, quan ja no hi ha allò que sostingui el món i hom es troba en l'abisme.³² La tècnica moderna –ja estigui encapçalada per la cibernetica o per altres– determina la posició de l'home en el món un cop ha establert els fenòmens d'aquest.³³ La filosofia, com a pensar metafísic, no pot pensar el fonament del món perquè busca el fonament de l'ens.³⁴ El fet de centrar-se en l'ens i no en l'èsser la fa menys habilitada per a pensar quelcom més fonamental que no és l'ens –aquesta cosa és l'èsser.

El final de la filosofia és, per Heidegger, el final de la metafísica.³⁵ Aquesta tautologia respon a la visió heideggeriana d'un pensament per a cada època, ja que cada període de la humanitat té unes necessitats que d'altres períodes no tenen. Per exemple, per Heidegger és important que el pensament no filosòfic –atès que aquest queda obsolet– pugui pensar l'essència impensada de la tècnica perquè l'home pugui viure en un món on hi hagi tècnica, i no ser un esclau d'aquesta. Per aconseguir tal propòsit, cal que hom trobi la manera d'establir-hi una relació lliure, relació que hi serà quan hom pensi i reflexioni de manera adequada per a què tal cosa es doni. No obstant això, amb un pensament filosòfic i metafísic això no és possible.

També és errar creure que les ciències, o que altres derivats de la filosofia, poden arribar a conèixer l'èsser. Atès que les ciències –les quals neixen del pensament

³¹ HEIDEGGER (1978), p. 68.

³² HEIDEGGER (1978), p. 97 i HEIDEGGER (1998), p. 73, 211. El món és l'horitzó de sentit i la totalitat d'instruments de què el *Dasein* disposa.

³³ HEIDEGGER (1978), p. 100.

³⁴ La filosofia busca l'èsser de l'ens. Heidegger ho expressa de la següent manera al text *¿Què és això de la filosofia?*: «La Filosofia busca el que és l'ens en tant que és. Està de camí cap a l'Ésser de l'ens, és a dir, cap a l'ens respecte l'èsser» [HEIDEGGER (1978), p. 56] i «La Filosofia és el correspondre a l'èsser de l'ens, però sols quan el correspondre es realitza expressament, amb el qual es desenvolupa i consolida el seu desenvolupament» [HEIDEGGER (1978), p. 62].

³⁵ HEIDEGGER (1978), p. 98.

filosòfic— pensen, encara que sigui des d'àmbits determinats i en sectors exitosos de la societat occidental, d'acord amb les bases del pensament metafísic: servint-se del pensament representatiu i calculador —decantant-se per una interpretació pràctica del pensar. D'aquesta manera, el pensament filosòfic abandona la qüestió de l'ésser.³⁶

Heidegger assenyala que ja des de Plató (429? aC – 347 aC) i Aristòtil (384 aC – 322 aC) es té una concepció tècnica del pensar. Malgrat la vessant teòrica que procura presentar la filosofia, aquesta s'ha vist en el dilema de justificar-se davant de les ciències, atès que vol preservar un estatus de pensament vàlid, “útil”. D'acord amb la visió imperant al món, es considera que el pensament ha de tenir una vessant pràctica.³⁷ En aquest moment es podria titllar el pensament filosòfic de quelcom irracional, en tant que s'allunya de les ciències —perquè és més teòric, tot i que n'és la seva deu—, perquè intenta pensar el fonament —encara que sense èxit—, entre d'altres. La visió que es té del pensament és que ha de ser racional, lògic, calculador: pertanyent a la lògica calculadora que té com un dels seus exponents a René Descartes (1596 – 1650), amb la implantació d'un mètode que busca el rigor racional.³⁸

Pensar d'acord aquesta lògica del càlcul és allò realitzat fins al moment —i, *ergo*, el que es podria esperar d'un pensament. Però, fer un pressupòsit semblant impossibilitaria poder pensar altrament: d'una manera alliberada de la dualitat racional o irracional. De fet, la distinció entre “mite” i “logos” —i el pas d'un “menys elaborat” a un de més “sofisticat”— ja mostra la visió que domina en el pensament —condicionant-lo fins al punt en què la distinció és estricta. Cal discernir entre allò racional i allò irracional, i en què aquesta distinció fa un judici de valor del pensament.³⁹ Heidegger, però, tant a *¿Què és això de la filosofia?* com a *Carta sobre l'Humanisme*, fa notar que anomenar irracional a un pensar allò essencial és entrar en el pensament metafísic i distingir entre racionalisme i irracionalisme, elevant la raó a una disposició de pensament més vàlida.

³⁶ HEIDEGGER (2009), p. 14.

³⁷ De fet, segons Heidegger, el pensament poetitzant que proposa no és teòric ni pràctic, atès que aquesta distinció és posterior als fonaments metafísics del pensament que Heidegger vol superar [HEIDEGGER (2009), p. 13, 80].

³⁸ HEIDEGGER (1998), p. 227.

³⁹ «Aquest pensar [el pensament poetitzant] és el primer que toca l'essència inicial del λογος, que en Plató i fins i tot en Aristòtil, el fundador de la “lògica”, ja està alterada i fins i tot perduda. Pensar contra “la lògica” no significa trencar una llança a favor d'allò il·lògic, sinó simplement repensar el λογος i la seva essència, manifestada a l'alba del pensar, això és: esforçar-se per una vegada en preparar un repensar semblant» [HEIDEGGER (2009), p. 66].

El pensar poetitzant s'ha de concebre lliure d'aquestes distincions i d'aquests judicis. Encara que Heidegger no proposa un trencament sense sentit, un anar en contra la raó per fomentar allò mític, sinó demanar preguntar-se per a la tasca del pensar i per reflexionar amb la profunditat d'un pensar més propi i essencial. Un pensar que sobrepassa la distinció entre racional i irracional perquè és aliè a les estructures de pensament conegudes i pot presentar-se, pels avesats al pensament racional, com un deliri de folls, però no és una embriaguesa.⁴⁰

Tot i que la filosofia dels últims anys es desintegra en les ciències tecnificades – tals com la cibernètica o la informàtica–, no és capaç de pensar qüestions com l'essència de la tècnica. És per això que, segons Heidegger, el pensament no metafísic pot pensar allò que la filosofia «no va poder conèixer ni assumir sota la forma de filosofia».⁴¹ Tot allò que ordinàriament s'entén per filosofia, metafísica o ciències no pot pensar el que Heidegger reserva a la tasca pròpia del pensar –present des de l'inici del pensament, encara que impensada pel tipus de pensament que s'acabà desenvolupant –la filosofia–, segons l'autor. En aquest punt, cal preguntar-se (1) en què consisteix la tasca del pensar que la filosofia no pot assolir i (2) quina classe de pensament pot dur a terme aquesta tasca –el qual no és ni filosofia ni ciència.⁴²

L'objectiu del pensar és doble: en primer lloc, ha de resoldre qüestions com el que Heidegger anomena “la petjada científica, tècnica i industrial” que la civilització universal –occidental– hauria de superar, segons l'autor.⁴³ En segon lloc, ha de resoldre qüestions que, com diu l'autor, no estan relacionades amb profecies ni amb predir el futur, però que són guies d'orientació perquè han d'«indicar-li al present quelcom que, des de fa temps i justament en el seu començament, ja fou dit per la Filosofia, encara que aquesta no ho pensés pròpiament».⁴⁴ Aquests dos tipus de qüestions ara no s'haurien de pensar si la filosofia, en el seu moment, atenyent-se a una naturalesa diferent, les hagués resoltes, evitant així el domini de la tècnica i escoltant “la parla constant del destí incert de l'home”.

⁴⁰ Heidegger associa al poeta Hölderlin un estatus entre els homes i els déus [HEIDEGGER (1992), p. 146].

⁴¹ HEIDEGGER (1978), p. 101.

⁴² HEIDEGGER (1978), p. 102.

⁴³ Perquè aquesta petja tècnica, científica i industrial condiciona el tipus de pensament –i viceversa– metafísic que Heidegger considera que s'ha de superar mitjançant el pensament poetitzant. A més, la relació entre l'home i la tècnica no és lliure perquè hom no sap, o no és conscient, fins a quin punt aquesta penetra en la vida de l'home i la domina. L'home l'ha de superar, diu Heidegger, «per suposat no a partir de o per si mateix, sinó de la disponibilitat de l'home per a una determinació que, se l'escolti o no, parla constantment en el destí encara incert de l'home» [HEIDEGGER (1978), p. 103].

⁴⁴ HEIDEGGER (1978), p. 103.

Un aspecte del qual sembla defugir la filosofia heideggeriana és la visió subjectivista del pensament. L'Humanisme es caracteritza, sobretot, pel pensar de l'individu, per una espècie de descoberta de la individualitat, un punt de vista que assoleix la "cosa" en filosofia. Aquest és, segons Heidegger, el mètode regit per la subjectivitat que René Descartes, Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770 – 1831) i Edmund Husserl (1859 – 1938) usen per acabar exposant, diferentment, el mateix.⁴⁵ Aquesta subjectivitat sembla ser trencada per Heidegger d'acord amb el que diu Luisa Paz Rodríguez Suárez (1964),⁴⁶ atès que el pensar del subjecte humanístic està condicionat per la "racionalitat" que el caracteritza. El subjecte modern és una *res cogitans*, la qual té un pensar que procedeix d'acord amb la metafísica que Heidegger diu que cal superar.

El subjecte modern, definit pels autors esmentats anteriorment, assimila el món a objecte d'estudi i de representació. A més, ell es concep com aquell que produeix i actua fruit d'una voluntat autoimposadora. Això significa que l'home modern té un voler productiu, cosificador, que s'autoimposa. El món, als ulls de l'home modern, és «la totalitat d'objectes produïbles».⁴⁷ Heidegger diu que «L'home es converteix en material humà unit als objectius proposats. La instauració incondicionada de l'autoimposició per la qual el món és produït intencionalment o deliberada en virtut d'un mandat humà, és un procés que neix de l'essència oculta de la tècnica».⁴⁸

A la cita anterior, Heidegger assenyala la cosificació del propi ésser humà per tal d'assolir objectius establerts per la raó. Això és el resultat de la desconeguda essència de la tècnica pels homes, la qual fa que l'home tingui una relació impròpia amb ell mateix. Heidegger exposa com la vida, la singularitat dels individus, la noció que concep l'home com a subjecte i el món com a objecte són, entre d'altres, conseqüència de l'essència de la tècnica.

La producció tècnica comporta una deshumanització dels objectes. És a dir, la tècnica –l'essència inexperimentada de la tècnica– no només afecta a l'essència de l'home, ans també a les coses, buidant-les de vida, objectivant-les i imposant el sentit productiu de la tècnica. Com diu Heidegger, la tècnica està «comerciant dins de l'essència de l'ésser i, d'aquesta manera, condueix tot ens al comerç d'un càlcul que

⁴⁵ HEIDEGGER (1978), p. 107.

⁴⁶ RODRÍGUEZ (2007), p. 190.

⁴⁷ HEIDEGGER (1998), p. 214.

⁴⁸ HEIDEGGER (1998), p. 215.

domina amb major força on no precisa de números». ⁴⁹ Allà on rau l'èsser –i l'essència de les coses– no hi ha lloc per la raó calculadora ni per la lògica perquè si no l'home esdevé funcionari de la tècnica, deixant de ser ell mateix –afectant, pejorativament, la seva essència. ⁵⁰

2.3 La proposta heideggeriana del pensament poetitzant

El pensar no metafísic que Heidegger assenyala com la forma de superar la filosofia feta fins llavors s'ha de preguntar per “la cosa mateixa”, atès que la filosofia no ha pogut desemascarar, diu Heidegger, allò que la filosofia ha considerat com “la cosa” i que la filosofia ja no ho pot pensar. Tot i això, Heidegger no parla d'una superació de la metafísica sobrepassant-la, sinó realitzant un retorn a allò més proper, a allò més inicial. ⁵¹ A través d'una obertura, d'una claredat, «és possible que quelcom aparegui i que es mostri»: a través de *die Lichtung*. ⁵²

La *Lichtung* és una obertura lliure que relaciona tant allò ocult i absent com allò present: és quelcom imperant que permet la presència, segons Heidegger. Aquest

⁴⁹ HEIDEGGER (1998), p. 217. Heidegger distingeix entre la lògica de calcular –l'*ego cogitans* de Descartes– pròpia de la tècnica, i la lògica del cor –*descoberta* per Blaise Pascal (1623 – 1662), segons Heidegger–, la qual permet assolir àmbits més llunyans que la lògica calculadora, així com la mort, cosa que comporta una presència de la immanència. Segons Heidegger, l'existència «excedeix al número». De fet, Heidegger diu que per ser lliure de relacions externes amb els objectes cal fomentar l'espai interior que proporciona la lògica del cor, enfocament que permet que els individus siguin més lliures en aquest espai interior, propi, atès que mena a la totalitat, la qual permet el desplegament de les coses, dels ens, dels individus, etc. [HEIDEGGER (1998), p. 227, 228]. Aquesta lògica del cor, però, existeix en tant que hi ha metafísica. La “lògica” no és concebible fora de la metafísica, o filosofia, sigui, o no, la lògica del cor. El que Heidegger fa notar mitjançant la lògica del cor és la necessitat d'un àmbit diferent del de la lògica calculadora per tal de considerar, diferentment, les coses, sense reduir-les a mers objectes representables amb la consciència. En canvi, a través de la “lògica del cor”, Heidegger diu que es pot accedir a una aproximació més il·limitada de les coses, respectant més la seva essència. Tot i això, la lògica del cor segueix usant –i sent– una expressió metafísica, en tant que és un intent de pensar altrament quelcom que necessita una nova estructura de pensament i de lingüística. Tanmateix, això –la necessitat d'una “lògica del cor” enmig de l'imperi de la metafísica– succeeix quan es tracten analíticament i filosòfica aquestes qüestions, quan no es deixa parlar al dir vertader –el dir de l'èsser– en la seva forma no metafísica –el poetitzar.

⁵⁰ Quan això passa, diu Heidegger, hi ha la nit del món, la qual és el dia de la tècnica, cosa que comporta: (1) que el dia és més curt; (2) l'hivern és infinit; (3) l'ens de l'home, desprotegit, queda en les tenebres; (4) que el saber proporcionat per la tècnica no permet pensar ni l'àmbit essencial de la tècnica ni l'origen essencial de l'home; (5) el món es queda sense salvació; (6) el món perd tot el caràcter sagrat; (7) allò sagrat queda ocult com a rastre que mena cap a la divinitat; (8) la petja cap a allò sagrat sembla haver estat esborrada [HEIDEGGER (1998), p. 219, 220]. En altres paraules, la tecnificació de la societat occidental, així com les dinàmiques que aquesta ha adoptat, menen a una producció que destrueix el planeta, a una economia del consum pel consum, a una demografia de masses que no sap resoldre les diferències ni deslliurar-se dels prejudicis, etc. La nit del món és la crisi del viure humà en tots els sentits.

⁵¹ “Proper” i “inicial” en tant que permeten copsar la veritat de l'èsser i l'essència de l'home.

⁵² “El clar” [HEIDEGGER (1978), p. 108].

concepte no ha estat pensat per la filosofia, diu l'autor.⁵³ Però, ¿per què és la *Lichtung* important, segons Heidegger? Perquè «en ella resideix també la possibilitat de “l'aparèixer”, és a dir, la possibilitat de l'estar present de la presència».⁵⁴ La “cosa” – l'ésser– és pensada des de la presència, d'un estar present que fa que no hi hagi ocultament de la “cosa” a pensar.

A saber: Heidegger busca que l'ésser i el pensament estiguin en consonància, que es pertanyin, en el no-ocultament, la presència i la seva recepció.⁵⁵ Per això l'autor busca un pensar que es preguntí per l'ésser «en tant que ésser, [...] ¿en quina mesura es pot donar la presència com a tal?».⁵⁶ D'aquí que la tasca del pensar consisteixi, en primer lloc, en abandonar el pensar anterior –filosòfic i metafísic– perquè, així, es pugui determinar què és el pensar i quina és la seva tasca.⁵⁷

En tant que presència, l'ésser està determinat, recíprocament, pel temps, segons Heidegger. Però, “temps”, en el context heideggerià no s'ha de concebre de forma ordinària. El temps és un estar present, una presència, atès que el temps, en passar contínuament, resta, està present.⁵⁸ En aquest moment cal parlar de la “cosa” per comprendre millor de què es tracta:⁵⁹ «L'ésser no és cap cosa real ni concreta, i per tant no és res temporal, així com tampoc no és un ens i es dóna».⁶⁰ D'aquí Heidegger n'extreu: (1) que l'ésser –la “cosa” per la qual el pensament s'ha de preguntar– no és una cosa –objecte–, sinó una qüestió –*Sache*–; (2) que l'ésser, en no ser un objecte, no té data de naixement ni de caducitat;⁶¹ (3) que allò temporal –en el sentit heideggerià– no és un ens.

⁵³ HEIDEGGER (1978), p. 111.

⁵⁴ HEIDEGGER (1978), p. 112.

⁵⁵ HEIDEGGER (1978), p. 113.

⁵⁶ HEIDEGGER (1978), p. 115.

⁵⁷ HEIDEGGER (1978), p. 117.

⁵⁸ HEIDEGGER (1999), p. 21.

⁵⁹ A *Carta sobre l'Humanisme*, Heidegger diu que l'ésser «és ell mateix», cosa que ha de pensar el nou pensament –el pensament no metafísic ni filosòfic. Afegeix que l'ésser «no és ni déu ni un fonament del món», així com també que l'ésser «està essencialment més lluny que tot ens» i que l'ésser «és el més proper» [HEIDEGGER (2009), p. 39]. Consideracions anotades per tenir en compte l'amplitud del concepte que l'autor presenta.

⁶⁰ El sentit de “temporal” usat a la frase és l'ordinari –quelcom que té una durada determinada– i no el que Heidegger atribueix a la seva noció de “temps” –el qual resta constant en el seu passar– [HEIDEGGER (1999), p. 22].

⁶¹ A *Temps i ésser*, Heidegger parla de la “historicitat de l'ésser”. Aquest no s'ha de confondre amb la historicitat dels pobles o amb la historicitat humana, les quals són temporals, en el sentit ordinari de la paraula. En canvi, la historicitat de l'ésser està relacionada en com es dóna l'ésser. De manera que, segons Heidegger, el donar-se de l'ésser és el “destinar”, atès que Heidegger equipara la història de l'ésser amb el destí de l'ésser [HEIDEGGER (1999), p. 27, 28].

El pensament poetitzant permet seguir el rastre de les coses i de les qüestions per a copsar què és allò que es diu en la poesia.⁶² Per copsar l'esdeveniment com a ésser en tant que esdeveniment apropiatiu, en què ésser i temps –heideggerià– estan relacionats. Poetitzar és fer present allò absent que reclama a l'home. Tenint en compte que el pensar filosòfic –el qual és representatiu, atès que es basa en un subjecte que analitza un objecte en la seva consciència– usa un dir enunciatiu, no pot copsar l'esdeveniment apropiatiu i, per tant, és inepte davant la tasca que Heidegger considera que està reservada al pensar. Per pensar pròpiament, cal considerar que és el mateix ésser el que fa que l'home s'adoni i es pregunti per l'ésser. De manera que, essent apropiatiu, l'esdeveniment apropiatiu esdevé de forma apropiativa, segons Heidegger,⁶³ tautologia que remarca que l'ésser és –perquè allò que és, és en tant que esdevé de manera apropiativa. Això es mostra en els humans quan aquests ho copsen mitjançant un pensament que ho revela, en aquest cas és el poetitzar.

Heidegger considera que el dir del pensar més essencial té una semblança amb la poesia. La poesia i la filosofia estan al servei del llenguatge d'una manera diferent, maneres amb les quals l'ésser pot aparèixer. Però, tenint en compte que la filosofia és quelcom grec, ara, diu Heidegger, s'escau quelcom més propi com el poetitzar, atès que assoleix les exigències del pensar més essencial que proposa l'autor.⁶⁴ El pensar i el poetitzar són diferents, però en els dos, diu Heidegger, «regne un parentiu ocult, ja que ambdós es gasten i s'evaporen en el llenguatge al servei del llenguatge».⁶⁵

En aquest parentiu ocult hi ha la relació entre el llenguatge, el pensar i el per què del poetitzar. Un dels sentits en què estan relacionats és posar noms al pensar –com “lògica”, “ètica”, “filosofia”, “Humanisme”–, cosa que fa que el pensar sigui menys pensar. Ja que el pensar «és el pensar de l'ésser», segons Heidegger, perquè tal pensar està a l'escolta de l'ésser.⁶⁶ Posar “títols” al pensar, com diu Heidegger, és que el pensar deixi de pensar i s'ocupi de donar raonaments com si fos una tècnica explicativa. Heidegger assenyala l'Edat Moderna com el període de temps en què l'opinió pública, basada en molts d'aquests títols, domina el marc del pensament sense pensar en l'element del pensament –l'ésser i la seva relació amb l'essència de l'home a través del llenguatge. Aquest procedir que acota el pensament apunta el subjectivisme des del qual

⁶² HEIDEGGER (1999), p. 23.

⁶³ HEIDEGGER (1999), p. 42, 43.

⁶⁴ Heidegger fa notar que segons el tipus de pensament, els conceptes, i altres expressions lingüístiques, tenen un significat i un bagatge rere seu que fan que signifiquin una cosa o una altra.

⁶⁵ HEIDEGGER (1978), p. 68.

⁶⁶ HEIDEGGER (2009), p. 15.

es pensa la metafísica i l'objectivació –o cosificació– de la realitat, característiques pròpies de la metafísica.⁶⁷

Seguint amb la crítica a la metafísica i a la subjectivitat modernes, Heidegger associa la decadència lingüística com una mostra del perill en què es troba l'essència de l'home. El llenguatge és, segons Heidegger a *Carta sobre l'Humanisme*, la casa de l'ésser. Si aquest habitatge és corromput hom no podrà accedir, mitjançant el pensar, a l'ésser. Quan això passa, Heidegger diu que hom recorre a la filosofia i a les ciències per donar explicacions sobre la “veritat” –la qual passa a ser entesa com l'ens, i no l'ésser– i que hi ha quelcom inexplicable: quelcom que hom no podrà explicar.

En canvi, quan el focus de la veritat és posat en l'ésser, això misteriós, inexplicable, no es dona. No es dona perquè en l'ésser rau la veritat i, aquest, apel·la a l'home, el qual respon a la crida –quan el seu llenguatge i pensament no estan corromputs– de l'ésser, corresponent-se a allò que l'ésser brinda a l'home. La paraula atribuïda per l'ésser és la paraula que conté la veritat, en tant que hom escolta l'ésser respectant la seva essència, i l'home toca l'habitatge de la veritat de l'ésser.⁶⁸

Per a Heidegger és important que la concepció de les coses i l'aproximació que hom faci a aquestes tingui en compte, i es faci segons, l'essència que tals qüestions o coses presentin. Considerant aquest respecte –o “cura”, com diu l'autor–, el llenguatge que hom usará serà més propi perquè hom entrarà en el pensar essencial i rebrà, com a conseqüència, el dir de l'ésser. Aquest dir, lliure d'etiquetes vinculades a maneres de fer i de pensar –com és el cas de “l'Humanisme”– es troba en Hölderlin, per exemple, qui «pensa el destí de l'essència de l'home d'una forma molt més inicial».⁶⁹

I és que el pensament poetitzant s'aproxima al dir de l'ésser en tant que és un dir més “inicial”. Aquest mot no significa anterioritat, en el sentit que hom ja ho va pensar o que forma part d'un estadi primitiu. “Inicial” fa referència a tocar les qüestions del nucli del pensar humà. Segons Heidegger el pensament poetitzant no es dedica a resoldre qüestions epistèmiques ni ètiques, ans té un dir que evoca allò previ a aquests assumptes, a allò essencial de l'home. A partir d'aquest dir essencial després es construeixen, en funció del pensament i del llenguatge, les expressions i el fer que

⁶⁷ HEIDEGGER (2009), p. 17, 18.

⁶⁸ De fet, per a Heidegger la veritat de l'ésser ha de ser pensada abans que qualsevol altra veritat, atès que és una qüestió central no només en el pensament de l'autor, ans pel pensar de les coses i de l'ésser mateix [HEIDEGGER (2009), p. 42].

Hom pot estar a l'escolta de l'ésser perquè, segons Heidegger, hom pot escoltar què diu perquè hom, en primer lloc, parla. L'existència humana [*Dasein*] es caracteritza per dur en ella el parlar i l'escoltar, perquè, com diu Heidegger, hom és un diàleg [HEIDEGGER (1992), p. 134].

⁶⁹ HEIDEGGER (2009), p. 22, 23.

comporta el dir inicial. D'aquí la importància d'un pensament que sigui més propi per tal que, un cop dit o callat –perquè, segons Heidegger, pot ser que l'èsser transmeti silenci–,⁷⁰ l'essència de la tècnica –entre d'altres– es pugui pensar amb propietat.

Una altra relació entre el llenguatge i el poetitzar és que el «Llenguatge és esdeveniment de l'èsser mateix, que aclareix i oculta».⁷¹ Com diu el propi Heidegger sobre el que intentà expressar a *Ésser i temps*, hi ha una proximitat amb l'èsser que es presenta sota la forma del llenguatge.⁷² Aquest ha estat establert com a tal per a l'èsser – el propi ésser fa del llenguatge el seu hàbitat– i, diu Heidegger, cal pensar «l'essència del llenguatge a partir de la correspondència amb l'èsser».⁷³ La correspondència entre l'èsser i el llenguatge és la casa de l'èsser humà.⁷⁴

El llenguatge és una condició de possibilitat donada a l'home, però és perillosa perquè, diu Heidegger, l'home pot allunyar-se de l'èsser –a qui ha de fer patent amb el llenguatge– en considerar-lo com a ens en la seva parla.⁷⁵ Tanmateix, Heidegger diu que qualsevol mot, qualsevol parlar, no és vàlid, no és essencial. Perquè la parla sigui essencial ha «d'arriscar el que té de més propi, el dir autèntic».⁷⁶ La parla, el llenguatge, no és un mer instrument de l'home, ans la condició de possibilitat d'estar enmig dels altres ens –*id est*, de ser home i d'estar en el món, de ser un *Dasein* llençat al món–; la condició de possibilitat del món i de la història –el *Dasein* esdevé històric en estar al món i en tenir llenguatge.⁷⁷

⁷⁰ «Abans de parlar, l'home ha de deixar-se interpel·lar de nou per l'èsser, amb el perill que, sota aquest reclam, ell tingui tan poc o poques vegades quelcom a dir» [HEIDEGGER (2009), p. 20]. O, «Pot ser que avui el camí del pensament condueixi al silenci» [HEIDEGGER (1989), p. 75].

⁷¹ HEIDEGGER (2009), p. 31.

⁷² HEIDEGGER (2009), p. 42.

⁷³ HEIDEGGER (2009), p. 43.

⁷⁴ HEIDEGGER (2009), p. 43.

⁷⁵ HEIDEGGER (1992), p. 131. Heidegger associa “parla” amb “llenguatge”, així com també amb el fet de “dir allò autèntic”, el “dir propi”, en tant que recórrer al llenguatge propi del pensament poetitzant, el qual fa patent l'essència de l'èsser.

“Propi”, per a Heidegger, significa apropiari-se d'allò que pertany a l'essència de la cosa en qüestió. El concepte “propi” està relacionat amb el concepte d'autenticitat, el qual fa referència a adoptar allò que pertany a l'individu, estar disposat a escoltar l'èsser –i escoltar-lo–, a interpel·lar-lo, sense adoptar un fer o pensar o viure d'altri, atès que cada *Dasein* es projecta un recorregut vital diferent abans de morir. El viure autèntic és deslliurar-se de la inautenticitat que hom es troba en néixer, perquè hom s'ha de fer a consciència. La mort és clau per viure autènticament: hom es decideix a viure les possibilitats vitals com a pròpies tenint en compte que morirà.

⁷⁶ HEIDEGGER (1992), p. 132.

⁷⁷ El *Dasein* és l'existència pròpia humana. Un “ser-aquí”; existir és estar aquí, un ser en el món que comporta una relació constant amb el món. El *Dasein* està a l'espera, fa de pastor de l'èsser, el que propicia un nou horitzó de sentit, un canvi radical en el món –el qual ara està tecnificat i determinat per un pensament metafísic. El *Dasein*, com l'essència de l'existència humana, és lingüístic. És una existència lingüística que permet l'esdeveniment de la poesia, la qual és un dir evocador. Mitjançant aquest dir evocador, l'èsser, el qual s'expressa a través del llenguatge, es manifesta i, en fer-ho, és possible propiciar un nou sentit al que hi ha. I l'èsser es manifesta en el poetitzar perquè el *Dasein* es

En resum, la parla és la condició de possibilitat de ser home atès que, segons Heidegger, el món existeix quan hi ha llenguatge, com també la historicitat. De manera que el llenguatge és un pilar fonamental en la concepció heideggeriana sobre l'existència del món, de la història, de l'essència de l'home i del pensament. D'aquest fet se'n deriva que Heidegger digui que hom és un diàleg, una parla.⁷⁸

3. El pensament poetitzant

Esbossat el mapa del treball, allò que s'ha dit fins aquí cobrarà sentit en procedir a l'explicació sobre el pensament poetitzant, ja que ara els diferents conceptes entren en joc –afegint-ne d'altres més específics sobre la qüestió.

3.1 ¿Per què aquest pensament en el nostre temps?

Els pensadors essencials, el que hom entén com a poetes, són els que copsen la història de l'ésser a través del llenguatge que aquest cobreix. En el pensar essencial no hi ha refutació, ans una “disputa amorosa” en què tots i cada un dels pensadors –en el sentit que escolten l'ésser– tenen un dir que es correspon amb l'ésser. No hi ha superació ni evolució.⁷⁹

Com diu Heidegger a *Carta sobre l'Humanisme*, el pensament poetitzant pensa quelcom simple que resulta complex pel sistema de representació filosòfic.⁸⁰ Allò que el pensar no filosòfic duu a terme és preguntar-se per la tasca del pensar, per a la veritat de

pregunta per l'ésser. En aquest cas, hi ha una relació que fa que l'existència i el sentit d'un estigui íntimament relacionat amb el sentit i l'existència de l'altre. A saber, es pertanyen mútuament, i no existeixen separadament. L'arribada de l'ésser és un canvi espiritual, d'arrel, que pot salvar la humanitat –el conjunt de *Daseins*– de la nit del món. L'esdeveniment de l'ésser, el seu desocultament, implica que hom tingui una relació poètica amb el món. Tot i això, el *Dasein* no és intel·ligència pura, sinó que presenta una afectivitat que fa que es relacioni amb altri i que, amb aquesta emoció, relacioni el fer del propi *Dasein* amb el seu projecte vital.

Ser “històric” significa que el *Dasein* es projecta cap al futur. L'existència humana és temporal i històrica, determinada pel *ser-aquí*. Allò pel qual es projecta el *Dasein* és la mort: el *Dasein* és un ésser per a la mort. El *Dasein* no està definit en ser llençat al món: ell ha d'existir, ha de narrar-se des de l'inici, és històric perquè és una existència que es fa a mesura que és, en conèixer-se a si mateix, en tant que projecte temporal.

⁷⁸ HEIDEGGER (1992), p. 133, 134.

⁷⁹ HEIDEGGER (2009), p. 46, 47.

⁸⁰ HEIDEGGER (2009), p. 58.

l'èsser,⁸¹ atès que és un pensar més lliure i deixa ser a l'èsser.⁸² Per arribar a aquest pensar el llenguatge és, segons Heidegger, fonamental, perquè l'expressió d'aquest pensar no ha de ser qualsevol ni de qualsevol forma. Si cal, diu Heidegger, el llenguatge farà silenci abans d'errar amb un dir inadequat.⁸³

Un altre aspecte rellevant del llenguatge per a Heidegger és qui parla, si l'home o el llenguatge. Perquè el dir sigui propi qui s'expressa és el llenguatge. Quan l'home transforma el llenguatge en un mitjà d'expressió, l'home fa aberracions, segons Heidegger, perquè parla impròpiament, perquè s'imposa per sobre el llenguatge. Heidegger considera que en la relació natural –espontània– entre l'home i el llenguatge implica que el llenguatge té importància i voluntat legítima en la parla. A causa d'això, el llenguatge –la parla de l'èsser– mena l'home cap «a l'essència d'una cosa».⁸⁴ I és en el poetitzar on hom escolta el llenguatge.

La filosofia no dona més de si en “l'actual precarietat del món” que Heidegger anuncia a *Carta sobre l'Humanisme*. Atès que la filosofia no pot posar l'atenció necessària a les necessitats presents –pensar la tècnica, pensar l'essència del pensar, preguntar-se per l'èsser i anunciar-ne la seva veritat– perquè, diu l'autor, les formes de la filosofia no són les més pròpies per comprendre les exigències del dir de l'èsser. Allò que cal no és, de fet, literatura,⁸⁵ sinó, diu Heidegger, «una atenció major al pensar» i «major cura de la lletra», aspectes característics del pensament poetitzant. Trets que conformen un pensar més simple perquè aquest recull la simplicitat d'un altre dir: el dir de l'èsser.⁸⁶

Mes, ¿per què apareix la preocupació pel pensar? Heidegger exposa, al text *¿Què vol dir pensar?*, la importància de pensar en el temps present perquè, segons l'autor, hom encara no pensa. De fet, «regne [...] l'absència de pensament».⁸⁷ No s'ha pensat de forma essencial, per tant, hi ha un “estar per-pensar” que s'ha de pensar en el pensament no filosòfic.

Aquesta absència de pensament conforma els temps de penúria en què hom es troba. Segons Heidegger, hom no pensa en propietat perquè està submergit en la nit del

⁸¹ Tasca sobre la qual el pensament s'ha d'ocupar abans de pensar qualsevol altra qüestió [HEIDEGGER (2009), p. 74].

⁸² HEIDEGGER (2009), p. 61, 80.

⁸³ HEIDEGGER (2009), p. 59.

⁸⁴ HEIDEGGER (1994), p. 166.

⁸⁵ Heidegger considera que la poesia ha estat catalogada com a literatura, però ell creu que no ha de ser així, atribuint autonomia i estatus a la poesia [HEIDEGGER (1994), p. 163, 164].

⁸⁶ HEIDEGGER (2009), p. 90.

⁸⁷ HEIDEGGER (1994), p. 115.

món, marcada per la falta de déus. Aquesta, com Heidegger explica al text *¿I per a què poetes?*, implica que els déus han fugit així com també, i més important, que «s'ha apagat l'esplendor de la divinitat».⁸⁸ Es tracta d'una època “indigent”, “pobra” que no pot ni sentir la mancança de la divinitat com a absència.

L'esmentada absència de la divinitat –i el fet que es tracti d'un temps indigent– fa que el món –la realitat– perdi el seu fonament,⁸⁹ menant a l'abisme [*Abgrund*]. Heidegger diu que hom ha de suportar l'abisme i, perquè això sigui així, cal que «alguns assoleixin el mencionat abisme». Aquests alguns són els poetes, els quals fan realitzables les condicions perquè torni un déu.⁹⁰ Aquests mortals són més arriscats que l'ésser humà –el qual s'autoimposa–, que la pròpia vida, que el fonament. La voluntat, el voler –el qual no és un desig–, d'aquests individus arriscats és major –i diferent– de la voluntat autoimposadora del funcionari de la tècnica. Aquests són els més disposats, els poetes.⁹¹

Mentre els mortals no duguin a terme cap canvi,⁹² la penúria dels temps s'allarga havent de suportar, diu Heidegger, el seu terror. Indigència dels temps causada per la voluntat autoimposadora intencional de l'objectivació que hom vol i que ens distancia de l'ésser.⁹³ Aquells amb el voler més disposat –el dels més arriscats– no fabriquen res, reben i donen allò rebut.⁹⁴ Si es té una disposició a la totalitat, allò considerat, segons l'autoimposició de l'objectivació tècnica, com a quelcom negatiu –com en el cas de la mort– passa a ser invertit: s'afirma allò negat per la visió tecnificada.⁹⁵ La mort és, com Heidegger interpreta de la poesia de Rainer Maria Rilke (1875 – 1926), el que toca

⁸⁸ HEIDEGGER (1998), p. 199.

⁸⁹ El fonament permet que el món s'arrelli i sigui permanent, de manera que el món no queda suspès sobre l'abisme.

⁹⁰ Les condicions perquè un déu torni són: (1) hom li ha de preparar un hàbitat; (2) quan sigui el “moment adequat”, *id est*, «quan les coses relatives als homes hagin canviat en el lloc correcte i de la manera correcta» [HEIDEGGER (1998), p. 200].

⁹¹ En els homes més disposats –els poetes– l'ésser es correspon amb la seva voluntat [HEIDEGGER (1998), p. 220, 221].

⁹² Canvi que té lloc quan els mortals –els éssers humans– es troben en la seva pròpia essència. Essència que «rau en què assoleixen [els mortals] l'abisme abans que els celestials» [HEIDEGGER (1998), p. 201]. Heidegger considera, com apunta a *Hölderlin i l'essència de la poesia*, que els poetes –a diferència de la resta d'éssers humans– tenen una naturalesa lleugerament distinta del comú dels humans, així com també es distancien dels celestials –a saber, de la divinitat.

⁹³ Heidegger, al llarg del text *¿I per a què poetes?*, parla del concepte “obertura”, com la via d'accés a l'ésser. Aquesta “obertura” –allò obert– no és, merament, una manca de límits, ans totes les percepcions il·limitades de la totalitat. Allò no objectivat, allò que no pot veure's en la representació humana, és «la gran totalitat de tot allò il·limitat», allò que permet que els éssers arriscats passin, atrets, cap a la totalitat [HEIDEGGER (1998), p. 210, 211, 212]. En termes no heideggerians: l'obertura és la comprensió de l'ésser, de la totalitat, donar-li –o trobar-li– un sentit.

⁹⁴ HEIDEGGER (1998), p. 222.

⁹⁵ HEIDEGGER (1998), p. 225.

l'essència dels mortals –els homes– i els dóna moviment envers l'ésser. Atès que allò propi dels mortals, especialment dels poetes, és arriscar més que la seva pròpia vida.⁹⁶

La pèrdua dels déus és també anomenada per Heidegger com la “des-divinització”.⁹⁷ Aquesta és, segons l'autor, un resultat de la cristianització del món. El cristianisme és la religió del déu absent i, malgrat la religiositat –“vivència religiosa”– i els rituals que la caracteritzen, aquests són precisament fenòmens que indiquen la fugida dels déus.⁹⁸ L'absència dels déus està estretament relacionada amb el pensar i la decadència de la metafísica. Heidegger diu –interpretant la frase «Déu ha mort» de Nietzsche– que hom no pot buscar la divinitat perquè no és capaç de pensar.⁹⁹

I hom no és capaç de pensar pròpiament perquè «El pensar sols comença quan hem experimentat que la raó, tan glorificada durant segles, és la més tenaç adversària del pensar».¹⁰⁰ Aquesta afirmació de Heidegger –que pot semblar controvertida als filòsofs convençuts– traspua el rebuig envers la metafísica, envers la raó calculadora, envers el qüestionar-se filosòfic, demanant un pensar que assenyali el camí perquè els mortals puguin pensar i trobar el rastre de la divinitat. Només així, diu Heidegger, serà possible que l'home digui, senzillament, la veritat de l'ésser d'acord amb la seva essència.

De fet, Heidegger diu que la metafísica desencadena al nihilisme, moment en què la buidor divina fragmenta l'home. El nihilisme com a tal és un estadi que, en el text *El Rectorat (1933 – 1934)*, Heidegger creu que s'ha de superar mitjançant el pensar poètic.¹⁰¹ El nihilisme està vinculat a la metafísica, la qual desencadena la negror abismal de la penúria dels temps.

⁹⁶ HEIDEGGER (1998), p. 226. En unes cartes dirigides a la seva dona Clara Westhoff (1878 – 1954), Rilke escriu sobre la creació artística quan parla de Paul Cézanne (1839 – 1906) fent referència al risc amb el qual es troba l'artista –o qualsevol que vulgui fer quelcom artístic, quelcom transcendental–: «La cosa d'art és sempre fruit d'haver estat en perill, d'haver anat fins al final en una experiència, fins allà on cap home no pot anar més lluny» [RILKE (1987), p. 22].

⁹⁷ La “des-divinització”, o pèrdua d'allò diví és el que Rüdiger Safranski (1945) diu que expressa Hölderlin sobre els individus contemporanis: l'home modern és coneixedor en el sentit científic, però ha «perdut la capacitat de percebre les coses, la naturalesa i les relacions humanes en la seva plenitud i vitalitat. Hem perdut allò “diví”, cosa que significa que “l'esperit” s'ha enretirat del món» [SAFRANSKI (1997), p. 335]. Això suposa caure a la nit del món, amb les corresponents conseqüències que comporta aquesta nit, tals com la tecnificació de la societat occidental.

⁹⁸ HEIDEGGER (1998), p. 64.

⁹⁹ «No poden [els homes] seguir buscant-lo [a Déu] perquè ja no pensen» [HEIDEGGER (1998), p. 198].

¹⁰⁰ HEIDEGGER (1998), p. 198.

¹⁰¹ HEIDEGGER (1989), p. 42. Mes, «El poetitzar propi no s'esdevé en totes les èpoques» [HEIDEGGER (1994), p. 177], per això hi ha períodes en què el poetitzar propi s'oculta, no és accessible per hom, perquè hom, llavors, no habita en l'àmbit d'allò poètic. De manera que s'està en allò im-poètic fins que hom se n'adona i viu la penúria com una indigència que cal superar.

Una penúria que es manifesta en la “consumació de la metafísica” –en quedar-se obsoleta per a pensar– que provoca “l’oblit de l’ésser”.¹⁰² Aquesta penúria, però, mostra altres mancances en la vida humana, enumerades per Heidegger al text *¿I per a què poetes?*: (1) fugida –o mort– dels déus; (2) els mortals no coneixen, ni estan capacitats per a fer-ho, la seva pròpia mortalitat; (3) els mortals no són amos de la seva essència; (4) falta el desocultament de l’essència del dolor, de la mort i de l’amor, àmbits inconeguts per l’home que formen part de l’abisme de l’ésser.¹⁰³

Tot i això, la indigència dels temps provoca a l’home la voluntat per «mesurar-se amb la divinitat» perquè,¹⁰⁴ així, com diu Heidegger, es compleix la seva essència. Aquest mesurar-se, però, no es tracta de calcular mesures, sinó d’habitar en allò poètic, mesurant –heideggerianament– la pròpia essència, la mort continua de l’home –perquè hom és mortal.¹⁰⁵ “Mesurar” segons Heidegger no és un càlcul numèric, ans consisteix en estar a l’escolta de l’ésser, atès que allò respecte el qual hom es mesura, en aquest cas, és la divinitat. Hom aspira arribar a la divinitat, a copsar allò ocult fins ara per l’home, allò essencial, l’ésser, recorrent al poetitzar.

Aquest mesurar té en compte l’essència de l’home, la qual consisteix en que hom és mortal. En voler accedir a allò diví i desconegut, el poeta revela, estant a l’escolta de l’ésser, allò ocult, inconegut. Segons Heidegger, els poetes volen dir coses ocultes perquè en això consisteix l’essència de la poesia o, en paraula de Heidegger, la «regió essencial de la poesia».¹⁰⁶

3.2 ¿Per què la poesia?

La poesia anuncia el destí del món.¹⁰⁷ Així com «la poesia és més vertadera que la indagació d’allò ens» realitzada per la filosofia.¹⁰⁸ La poesia, juntament amb el

¹⁰² Com Heidegger diu a *Superació de la metafísica*, la “metafísica” és oblit de l’ésser, un oblit que oculta la veritat a aquells que es troben dins la metafísica.

A *¿I per a què poetes?*, Heidegger diu que la memòria es troba en l’espai interior del cor, apel·lant a allò interior i invisible. Ja que «tant allò intern rememorat com allò envers el que es rememora té aquella essència [d’allò interior i d’allò invisible]». Aquesta rememoració la poden dur a terme els poetes, explica Heidegger [HEIDEGGER (1998), p. 230].

¹⁰³ HEIDEGGER (1998), p. 203, 204.

¹⁰⁴ HEIDEGGER (1994), p. 170.

¹⁰⁵ HEIDEGGER (1994), p. 171.

¹⁰⁶ HEIDEGGER (1994), p. 173.

¹⁰⁷ HEIDEGGER (2009), p. 52.

¹⁰⁸ HEIDEGGER (2009), p. 88.

pensament, pot preparar la vinguda d'un déu, el qual és, segons Heidegger, l'únic que pot salvar la humanitat de la penúria i canviar les coses.¹⁰⁹

El pensament poetitzant és un pensar que, no només és simple i pot ser silenciós, sinó que també es pensa rarament, es dóna poc freqüentment,¹¹⁰ a causa de la dificultat que suposa aquesta tasca. Heidegger en destaca, a *¿I per a què poetes?*, tres complicacions: (1) és feixuc construir l'obra del llenguatge perquè, prèviament, és difícil viure sent conscient de l'essència lingüística de l'home; (2) és costós passar d'una obra representable visualment a una obra "del cor" –que apel·la el món intern,¹¹¹ l'obert envers la totalitat–; (3) poetitzar, cantar,¹¹² no és una exigència, sinó una existència.

El pensar és l'essència de la poesia.¹¹³ Allò que està per-pensar és, segons Heidegger, el primer que cal pensar. Perquè hom ho pensi cal memòria [*Mnemosyne*], la qual, partint d'un himne de Hölderlin, Heidegger diu que és la font del poetitzar. Quan hom poetitza està pensant –i no merament recordant allò passat i representat a la ment– en "allò més antic" que encara està per-pensar. "Allò més antic" és, segons Heidegger, «el més digne de ser pensat».¹¹⁴ La *Mnemosyne* passa a ser una commemoració d'un pensar digne que és recollit en el poetitzar.

Però això no significa que el pensar tingui un estatus superior respecte el poetitzar. Ambdós actuen conjuntament en el procés de dir la veritat de l'ésser, encara que no són el mateix. Ambdós poden tractar el mateix, però seguint la seva naturalesa distinta. Això és així perquè el pensar i el poetitzar són tasques diferents. Que en el temps present hom busqui refugi en el poetitzar no implica que aquest equivalgui al pensar. Al contrari, hom se serveix, un cop s'adona que la filosofia queda obsoleta per pensar allò essencial, que la poesia s'hi pot acostar. Tanmateix, allò més inicial és el pensar, d'aquí que aquest sigui l'essència de la poesia.

Cal tenir present que si el poetitzar i el pensar poden dir el mateix és perquè hi ha una interrelació entre els dos que permet una canalització del pensament. Encara que han de mantenir les seves essències diferenciades l'un de l'altre perquè es trobin parlant

¹⁰⁹ «Només un déu pot encara salvar-nos» [HEIDEGGER (1989), p. 71].

¹¹⁰ HEIDEGGER (1994), p. 118, (1998), p. 234.

¹¹¹ "Món intern" fa referència al «món d'imatges del regne de l'imaginari» [HEIDEGGER (1992), p. 128]. "L'imaginari" s'ha d'entendre, per comprendre el que Heidegger diu, com un somni, quelcom inofensiu, «un joc de paraules sense allò seriós de l'acció» perquè, segons Heidegger, la poesia treballa amb el llenguatge innocentment, el qual prové del pensament [HEIDEGGER (1992), p. 129].

¹¹² Heidegger associa el poetitzar amb el cantar dels rapsodes [HEIDEGGER (1998), p. 236].

¹¹³ HEIDEGGER (1994), p. 120.

¹¹⁴ HEIDEGGER (1994), p. 120.

del mateix, segons l'autor.¹¹⁵ D'acord amb el que Heidegger diu, malgrat les formes diferents, ambdós poden parlar del mateix «si s'obre clarament i decidida l'abisme que hi ha entre poetitzar i pensar. Això succeeix sempre que el poetitzar és alt i el pensar és profund».¹¹⁶ Per pensar profundament cal que aquest es trobi en el seu element –per Heidegger és un requisit perquè el pensar sigui pensar com a tal.

Per trobar l'element del pensar Heidegger diu que cal esperar. Una espera que implica que un pensi allò que està per-pensar.¹¹⁷ Així hom accedeix a l'essència del pensar, a pensar pròpiament. Un pensar que «pensa a on descansa l'ésser de l'ens quan apareix [aquest] com a presència».¹¹⁸ En tant que hom no pensa pròpiament es pregunta què vol dir “pensar”, mentre la poesia és el mitjà en què es pot dir el pensament en temps de penúria, caracteritzat perquè hom encara no pensa pròpiament.

La poesia és el mitjà del pensar no filosòfic en tant que el llenguatge que usa és més propi perquè deixa parlar a l'ésser. La poesia permet la instauració –la lliure donació, la manifestació– de l'ésser en el viure humà. A partir de la poesia el llenguatge és possible en altres formes, diu Heidegger.¹¹⁹ Això cal relacionar-ho amb el fet que Heidegger, a *Hölderlin i l'essència de la poesia*, exposa el següent: la poesia, com a parla, és el fonament de l'existència humana. Per això, el llenguatge, com fa notar Heidegger, no és un instrument de l'home, sinó el sender de l'existència humana, com es dóna aquesta.

Heidegger fa notar el caràcter del pensar i del diàleg entre el pensar i el poetitzar: cal «meditar lentament», diu.¹²⁰ Als textos *¿I per a què poetes?* i *Ciència i meditació*, Heidegger fa servir l'expressió “meditar”, relacionada amb el pensar propi.¹²¹ Un meditar al qual cal recórrer quan la filosofia –ni en la forma de la metafísica ni en la de la ciència– no pot pensar pròpiament perquè no para de preguntar-se per les coses –ocultant l'essència de l'ésser i esdevenint impròpia pels temps de

¹¹⁵ El “mateix” fa referència –en el context heideggerià– a allò diferent que pertany en la unió que té lloc en la diferència. Per dir el mateix cal, segons Heidegger, pensar la diferència, per això el poetitzar i el pensar han de mantenir les seves essències diferenciades [HEIDEGGER (1994), p. 168].

¹¹⁶ HEIDEGGER (1994), p. 121.

¹¹⁷ HEIDEGGER (1994), p. 122.

¹¹⁸ Per Heidegger, ser és estar present, per això l'autor vincula el pensar amb allò que pensa en tant que presència [HEIDEGGER (1994), p. 125].

¹¹⁹ HEIDEGGER (1992), p. 140.

¹²⁰ HEIDEGGER (1998), p. 204.

¹²¹ “Meditar”, segons Heidegger, és pensar pròpiament, poetitzar, mesurar –no numèricament– l'aparició d'allò ocult, de la divinitat. Meditar és estar a l'escolta de l'ésser. Heidegger contraposa el meditar a l'opinar habitual i quotidià, a la xafarderia, ja que són formes de pensament que desencadenen a un representar científic i corrent perquè, segons ell, cosifiquen la realitat i són fruit d'un pensar impropri.

penúria, els quals demanen algú que traci un sender amb el rastre d'allò diví–, enlloc de ser un simple dir.¹²²

Pensar pròpiament contribueix a usar una parla, no com a mitjà d'expressió, ans com un reunir el dir de l'ésser. Per aquest motiu Heidegger parla d'estar a l'escolta de l'ésser. D'aquesta manera ell estableix una connexió entre pensar –pròpiament–, la parla, el llenguatge i la veritat de l'ésser –en tant que allò dit per les poques boques o estilogràfiques que ho acullin és allò propi a l'essència de l'ésser.¹²³ El pensar meditat, anunciat per una parla pròpia que diu la veritat de l'ésser, es dona quan Heidegger diu que cal superar la metafísica gràcies a la poesia. Aquesta és «la instauració de l'ésser amb la paraula»,¹²⁴ instauració que revela l'essència de l'ésser.

No obstant, ¿què fa el poeta? El poeta, segons Heidegger, descriu el cel, la terra i la trobada entre els dos. Però, sobretot, crida a allò desconegut, anomena allò estrany, apel·la allò ocult a partir d'imatges familiars. *Id est*, fa present el rar i l'innocent sota una aparença propera per a l'home, mantenint el fenomen de trobar-se davant de l'ocult i misteriós, com requereix –en el pensament poetitzant de Heidegger– l'essència de la poesia.¹²⁵ El poeta poetitza allò ocult perquè sigui rebut com a familiar.¹²⁶

La poesia se sosté en el llenguatge. Aquest, deixa traspuar l'ésser i allò diví que pot salvar la indigència del viure humà mancat d'un dir propi. El dir impropri que causa malestar és inautèntic respecte l'essència del *Dasein*, atès que aquest es caracteritza per ser una existència lingüística. Malgrat que el “dir impropri”, ja sigui un dir, un pensar, segons Heidegger, no tota parla és vàlida. Si la parla no diu la veritat de l'ésser, si no respecta el fonament lingüístic de l'home –el qual és la poesia– no és un dir propi.

Aquests criteris que Heidegger estableix, ja sigui per recolzar la seva crítica a la metafísica com per cridar l'atenció a la humanitat sobre la necessitat d'un pensar poètic, són subjectius de l'autor i s'evaporen en les demostracions empíriques. Això es deu al fet que Heidegger realitza una sèrie d'asseveracions partint de conceptes que ell considera fonamentals en el seu pensament, però que estan pobrament definits, que es pressuposen o que no presenten contrastació empírica.

¹²² HEIDEGGER (1994), p. 61.

¹²³ Heidegger no defineix més explícitament què és “la veritat de l'ésser”.

¹²⁴ HEIDEGGER (1992), p. 137.

¹²⁵ HEIDEGGER (1994), p. 174.

¹²⁶ HEIDEGGER (1994), p. 175.

3.3 ¿Per què els poetes alemanys Hölderlin i Rilke?

En el present treball sobre el pensament poetitzant de Heidegger s'ha cregut convenient, per tal d'acotar la temàtica, centrar-se en els aspectes generals que el pensador explica sobre el poetitzar a partir de la poesia de Hölderlin i de Rilke. Tot i això, aquests dos autors recollits aquí són una mostra del que Heidegger realitza amb la poesia d'altres poetes –tractats en obres no incloses en el treball per a cenyir-se a l'extensió d'aquest–, com és el cas de Georg Trakl (1887 – 1914), Stefan George (1868 – 1933), Novalis (1772 – 1801) i Paul Celan (1920 – 1970).

Heidegger escull poetes que poetitzen en llengua alemanya perquè considera, com diu a *Spiegel*,¹²⁷ que aquesta permet un diàleg amb Hölderlin –poeta de referència per a Heidegger– i perquè aquesta llengua té, segons Heidegger, un parentiu tant amb la llengua grega com amb el seu pensament. L'autor diu que alguns pensadors francesos li han comentat que, en pensar, acaben recorrent a l'alemany. Els dos poetes tractats en el treball, encara que no tots dos són originàriament del que avui és el país d'Alemanya, sí que ambdós fan servir l'alemany com a llengua materna i per escriure poesia, majoritàriament. Cosa que deixa induir que la llengua alemanya està, segons Heidegger, més preparada per pensar.

Els poetes assenyalen les petges dels déus fugits i «indiquen als seus germans mortals el camí envers el canvi».¹²⁸ Aquest canvi comporta que els éssers humans es trobin en la seva pròpia essència. Els poetes, en indicar el camí, busquen allò sagrat, allò diví. Però, “¿per què poetes en temps de penúria?”, com canta Hölderlin. Heidegger considera que ser poeta en temps de penúria –quan no es pensa pròpiament– significa parar atenció, cantant, al rastre dels déus fugits.¹²⁹

En aquest sentit, el poeta té la capacitat de dir allò sagrat per menar els altres homes envers el canvi. El sagrat és dir a partir d'allò que es té. En estar en temps de penúria el(s) poeta(es) ha(n) de «dir expressament i poètica l'essència de la poesia».¹³⁰ Heidegger considera important que els poetes s'adeqüin amb la penúria dels temps

¹²⁷ HEIDEGGER (1989), p. 79, 80.

¹²⁸ HEIDEGGER (1998), p. 201.

¹²⁹ HEIDEGGER (1998), p. 201.

¹³⁰ HEIDEGGER (1998), p. 201.

perquè puguin parlar-ne des de la profunditat que aquesta penúria implica, atès que la poesia, segons Heidegger, s'ha d'acomodar al destí de l'època.¹³¹

El dir poètic dels poetes, dels més arriscats, és el més arriscat. Els poetes, diu Heidegger, arriquen el recinte de l'ésser, el llenguatge. D'aquí que Heidegger parli de l'ésser com «l'únic que se supera completament a si mateix», travessant-se, retornant a la seva dimensió.¹³² Aquests poetes, però, són els que més diuen, el dir dels quals és el més arriscat.¹³³ El dir dels poetes, el dir que arrisca el llenguatge, no és una mera enunciació, sinó un «Introduir-se en el dit», això «és el que caracteritza un dir que va rere els passos de quelcom que s'ha de dir amb l'única pretensió de dir-ho»,¹³⁴ com si fossin rapsodes, diu Heidegger.¹³⁵ Rapsodes que, en cantar, deixen entreveure l'espai intern de la “lògica del cor”, es fan presents i fan present el seu dir: són existència perquè és en el llenguatge on traspua l'ésser.

El mercader –o funcionari de la tècnica, l'home que té una voluntat autoimposadora intencional– desconeix el valor de les coses perquè està aqueferat per les aparences, oblidant allò essencial. El dir poetitzant implica que l'home és un receptacle per a l'ésser.¹³⁶ Un dir que acull l'ésser de les coses. Walter Benjamin (1892

¹³¹ D'aquí que la filosofia, amb origen i amb la forma de pensament de l'antiga Grècia, no tingui vigència a l'actualitat perquè sorgí per expressar –o intentar-ho– el pensament de l'època d'aleshores. En canvi, ara la filosofia ha quedat obsoleta per pensar l'època present i cal un pensar més essencial, un pensar que, segons Heidegger, passa per la poesia per expressar la veritat de l'ésser, per permetre que l'home canviï, etc.

¹³² HEIDEGGER (1998), p. 231.

¹³³ HEIDEGGER (1998), p. 235.

¹³⁴ HEIDEGGER (1998), p. 235.

¹³⁵ Plató, en el seu diàleg *Ió o de la poesia*, expressa una idea que podria il·lustrar què és el que fa el rapsoda que poetitza heideggerianament. Plató diu que el poeta no domina cap tècnica per a fer poesia, sinó que, com diu el Sòcrates del diàleg, els déus inspiren al poeta, perquè el poeta pertany a les muses [PLATÓ (1981), p. 98, 100].

Heidegger no parla d'inspiració divina, però sí que el poeta s'ha d'aproximar en un àmbit –a cantar l'existència, l'ésser– en el qual no hi pot arribar mitjançant la tècnica d'escriure poesia perquè, com diu Heidegger, «El cant d'aquests rapsodes no pretén res ni és un ofici» [HEIDEGGER (1998), p. 235]. Heidegger no concep ni el dir, ni el poetitzar ni tampoc el pensar com a “teoria”, o “pràctica”, o “ofici”, o “tècnica” perquè aquestes *activitats* no corresponen al poetitzar.

D'acord amb el pensament poetitzant de Heidegger, el poeta no és original en el sentit de la creació artística. De fet, segons el que diu Heidegger, cal entendre el poeta com aquell que transmet la paraula de la divinitat. La paraula de la divinitat es fa arribar als homes després que ells hagin cridat els déus o, com diu Heidegger, els hagin invocat [HEIDEGGER (1992), p. 136].

¹³⁶ El següent poema de Rilke il·lustra aquesta idea, en què hom revela en el seu dir la veritat de l'ésser i, després, com diu Heidegger a *¿I per a què poetes?*, aquesta és donada a altri perquè no pertany al poeta. La funció del poeta és ser un portador. Tenint en compte que l'ésser té sentit en tant que hi ha algú que l'anomeni, que el mostri.

«¿Què faràs tu, oh Déu, quan jo mori? // Sóc el teu càntic (¿i si em trecno?) // Sóc la teva beguda (¿i si em corrompo?) // Sóc el teu guarniment i el teu ofici. // Tu perds amb mi el teu sentit.

Després de mi no tindrà casa on // paraules properes i càlides et saludin. // Dels teus peus cansats caurà // la sandàlia que sóc jo.

– 1940), a la seva obra *L'obra d'art en l'època de la seva reproductibilitat tècnica*,¹³⁷ diu que les obres poètiques, com per exemple les de Rilke, demanen un recolliment interior. Benjamin parla de la recepció de l'obra, diferenciant dos tipus de poemes i com aquestes obres afecten a l'actitud del receptor.

Aquesta actitud del receptor que descriu Benjamin es pot traslladar, també, a com ha estat gestada l'obra, a allò que transmet l'obra. Quan Heidegger parla del poetitzar posa èmfasi en el meditar, en l'aproximació a les coses que sorgeix d'una actitud recollida, com la que demanen els poemes de Rilke. Tot i això, no es tracta d'una simple disposició psicològica, ans d'un esdeveniment greu que demana una atenció.

Com més poètic és un poeta, més lliure, més obert, més disposat a allò insospitat és el seu dir.¹³⁸ Un dir fruit del poetitzar, el qual «[...] posa l'home sobre la terra».¹³⁹ Això es deu al fet que, segons Heidegger, hom habita poèticament a la terra, atès que mitjançant la poesia hom pretén arribar a la regió dels celestes. Si hom no habités a la terra no voldria accedir a l'àmbit celeste, de la divinitat. És per això que Heidegger diu que si l'home es mesura poèticament amb la divinitat, «llavors l'home poetitza des de l'essència d'allò poètic. Si s'esdevé pròpiament allò poètic, llavors l'home habita poèticament aquesta terra».¹⁴⁰

Els poetes, en arriscar el llenguatge, la casa de l'ésser, i ser els que diuen més, s'acosten a un dir altre, un dir desinteressat i distint al dir humà. Pel que diu Heidegger, el poeta té un paper actiu –és arriscat– i un de passiu –canta quelcom que copsa en trobar-se entre els déus i els homes; l'ésser li diposita les paraules, «Cantar és ser endut per l'empenta del vent».¹⁴¹

Però, ¿què fa el cant dels poetes? «El seu cant», diu Heidegger, «celebra allò intacte de l'esfera de l'ésser».¹⁴² Els poetes arriscats canten a allò sagrat, per això, segons Heidegger, són poetes en temps de penúria. Poetes que poden arriscar-se i

El teu gran mantell lliscarà de tu. // El teu esguard, que jo acullo tebi // a les meves galtes, com un coixí, // errarà buscant-me llarg temps– // i a l'hora de l'ocàs es llençarà // al faldar d'unes pedres desconegudes. I tu, oh Déu, ¿què faràs? Jo tinc por.»

Poema de Rilke que apareix a *Nova antologia poètica* [RILKE (2009), p. 84]. Traduït del castellà al català per l'autora del treball.

¹³⁷ BENJAMIN (2003), p. 90.

¹³⁸ HEIDEGGER (1994), p. 166.

¹³⁹ HEIDEGGER (1994), p. 167.

¹⁴⁰ HEIDEGGER (1994), p. 178.

¹⁴¹ HEIDEGGER (1998), p. 236, 237.

¹⁴² HEIDEGGER (1998), p. 238.

assenyalar el camí perquè la situació de perill mena l'humà arriscat –el poeta– a iniciar una tasca que l'acabarà portant a la salvació.

Els poetes són els més arriscats perquè el seu voler no desitja res, ans és una disposició. La seva essència «diu amb major capacitar de dir».¹⁴³ En dir poèticament, el poeta es pregunta pel cant, per la poesia i la seva essència. Aquest preguntar, diu Heidegger, forma part de la vocació de poeta per la poesia, cosa que forma part del poetitzar –aquest li exigeix al poeta. Heidegger considera que aquest preguntar per l'essència de la poesia està relacionat amb l'era en què apareix el poeta. Era que és, segons Heidegger, el destí on hi rau l'ésser i un destí que reclama al poeta –per això el poeta es pregunta per l'essència de la poesia.

El risc que prenen els poetes ha estat assignat a la seva naturalesa. Hölderlin, per exemple, té un dir que arriba a un lloc –la manifestació de l'ésser– present en el dir poètic. La manifestació de l'ésser ha estat atribuïda al poeta a partir del destí de l'ésser. Heidegger ho explica dient que la poesia de Hölderlin habita al pensar poètic.¹⁴⁴ Tanmateix, el que no diu clarament és que les coses, els ens i la totalitat, per molt que es distancien de la seva manera pròpia de ser amb impropietats, acaben, per una tendència o per complir amb el destí de l'ésser, redirigint el seu fer i ser per a existir pròpiament.¹⁴⁵

Heidegger busca reflexionar sobre la poesia i escull Hölderlin per mostrar l'essència poetitzada de la poesia. Hölderlin, segons Heidegger, usa paraules guia que deixen al descobert l'essència essencial de la poesia, és a dir, allò que es revela de la poesia en el poetitzar.¹⁴⁶

Però, ¿per què Heidegger considera que Hölderlin és un poeta en temps de penúria?¹⁴⁷ Perquè: (1) la poesia de Hölderlin està més prenyada de futur –i assenyala el

¹⁴³ Aquí Heidegger interpreta la novena elegia de *Elegies de Duino* de Rilke [HEIDEGGER (1998), p. 237].

¹⁴⁴ Hom habita “impoèticament” a la terra perquè hom s'entossudeix, segons Heidegger, a mesurar numèricament i per calcular els aspectes de la realitat. Heidegger diu que hom és conscient que viu impoèticament perquè sap què és allò poètic, com la poesia de Hölderlin. Per això, si els poetes coneixen la gravetat de la situació, és perquè hi ha una emergència que cal comunicar a la humanitat, la qual és incapaç d'experimentar-la. Això es deu al fet que, segons l'autor, no tots els individus s'arrisquen tant com els poetes i, en no fer-ho, en no estar disposats, no s'endinsen en la profunditat dels temps que viuen, no ho experimenten tot, ni tan sols la penúria ni la manca de salvació [HEIDEGGER (1994), p. 177].

¹⁴⁵ «Qui s'allunya de casa seva ja ha tornat» [BORGES (1996), p. 153].

¹⁴⁶ HEIDEGGER (1992), p. 128.

¹⁴⁷ Heidegger considera innecessari justificar les interpretacions que fa de la poesia de Hölderlin, en exaltar-la i en considerar-la pensament poetitzant. Pel que fa a això darrer, sols explica en què consisteix el poetitzar [HEIDEGGER (1994), p. 171].

futur-;¹⁴⁸ (2) perquè Hölderlin té una relació essencial amb el món grec, a diferència de la que l'Humanisme té amb el món grec; (3) perquè el poetitzar de Hölderlin «habita en aquest lloc [el pensar poètic] amb més familiaritat que cap altra poesia de l'època»;¹⁴⁹ (4) perquè Hölderlin assoleix una manifestació destinal; (5) perquè a partir de la poesia de Hölderlin –«d'experimentar allò in-expressat en allò dit per la seva poesia per mitjà d'un pensar lúcid»– es pot arribar a un diàleg entre el pensament i la poesia;¹⁵⁰ (6) perquè la poesia de Hölderlin espera el déu –que salvarà a la humanitat;¹⁵¹ (7) perquè «Hölderlin és el precursor dels poetes en temps de penúria».¹⁵²

La poesia de Hölderlin és, per a Heidegger, el dir que parla vertaderament allunyat de la metafísica occidental. Heidegger diu que, tant la poesia de Hölderlin com alguns dels textos rellevants del propi Heidegger que parlen sobre el poetitzar –com *¿Què significa pensar?*–, són poc coneguts, poc llegits. En el sentit que no es tenen en consideració perquè allò que escriuen és incomprès durant el seu temps. Els poetes són individus que parlen pel futur dels mortals, del qual ells –els poetes– provenen.¹⁵³ El seu dir té un caire destinal, és a dir: ja s'ha esdevingut, però no en forma de passat, perquè, com diu Heidegger, la poesia destinal no caduca, no és perible.

Hölderlin és, per a Heidegger, «el poeta dels poetes».¹⁵⁴ Segons Heidegger, això és així perquè Hölderlin fa poesia cantant a la mateixa poesia, exaltant-ne la seva essència. Hölderlin cospa la penúria d'un temps –el de la fugida dels déus– en què hom viu –malgrat que el poeta visqués fa més de dos-cents anys– i parla d'un canvi, d'una novetat que pot treure a la humanitat de la indigència.

¹⁴⁸ Segons Heidegger, el poeta diu el futur perquè el llenguatge poetitzat, xiuxiuejat per l'ésser, té un origen més remot que l'existència humana. Allò diví atribueix la parla a l'home i, per tant, és, diu Heidegger, quan el que hom diu té sentit i validesa [HEIDEGGER (1992), p. 144].

¹⁴⁹ HEIDEGGER (1998), p. 202.

¹⁵⁰ HEIDEGGER (1998), p. 202.

¹⁵¹ A *¿I per a què poetes?*, Heidegger diu que els poetes, en especial Hölderlin, canten a Dionís, el déu del vi. En fer-ho, aquests poden seguir el rastre dels déus fugits. La causa d'això és el següent: Dionís és el déu del vi i de la vinya. Heidegger associa ambdós elements, un d'ells a la terra i l'altre a l'èter –on hi habiten els déus, on allò sagrat i diví són presents–, com els que possibiliten una “festa nupcial” entre els homes i els déus. En aquesta celebració nupcial els homes sense déu poden trobar els rastres de la divinitat.

Segons Heidegger, el poeta acull, en el seu dir, allò propi de la divinitat i allò propi dels mortals perquè canta l'essència de casa cosa. El poeta viu entre el cel i la terra i “vol” tenir un dir de tota la dimensió, tant de la terrenal com de la divina, en tant que poetitza [HEIDEGGER (1992), p. 146].

Els poetes, diu Heidegger, poden familiaritzar-se amb allò inconegut, poden perseguir la divinitat i prendre-la com a mesura per expressar una parla pròpia. Si els poetes agafen la mesura del cel, com indica Heidegger, és perquè a la terra no hi ha tal cosa com “el diví”, arrel de la fugida dels déus i de la pèrdua del fonament del món a causa d'un pensar impropí. Un pensar impropí que mena els mortals, i el seu habitatge –la terra– en un estat de penúria.

¹⁵² HEIDEGGER (1998), p. 238.

¹⁵³ HEIDEGGER (1998), p. 238.

¹⁵⁴ HEIDEGGER (1992), p. 146.

El poeta –com a ésser humà– no és l'únic que es troba entre els déus i els homes, també s'hi troba la seva poesia, perquè canta la penúria i la vinguda d'un déu que encara no és present. Cantar la dualitat de l'època incrementa la riquesa del poeta ja que, aquest, es troba fent parlar una espècie de contradicció. Heidegger diu que per això el poeta, en “quedar amb ell mateix”, amb la “suprema soledat del seu destí”, assoleix endinsar-se en el sender d'allò inconegut pels mortals per dir la veritat a la humanitat.

A *¿I per a què poetes?*, Heidegger es pregunta si Rilke és un poeta en temps de penúria.¹⁵⁵ Ser un poeta en temps de penúria significa que la poesia del poeta en qüestió «experimenta més clarament la penúria del temps», la manca de déus i el pensar impropri.¹⁵⁶ Experimentar la manca de salvació fa que els poetes «es trobin en camí cap a la petja d'allò sagrat».¹⁵⁷ En el cas de Rilke, Heidegger assenyala una sèrie de paraules fonamentals de la seva poesia vàlida que guien la interpretació que Heidegger fa del pensament poetitzant i de la situació de penúria.

Segons Heidegger, el fet que Rilke sigui, o no, un poeta en temps de penúria ho mostra la seva poesia. Aquesta, diu Heidegger, explica per què Rilke «és poeta i cap a on s'encamina el seu cant, a quin lloc del destí de la nit del món pertany el poeta. Aquest destí decideix què segueix sent destinal [què es pot esdevenir]» dins de la poesia de Rilke.¹⁵⁸

4. Crítica i reforç del pensament de Heidegger

En el present punt es vol posar èmfasi en alguns dels aspectes que Heidegger comenta sobre el pensament poetitzant per tal d'ampliar-los o contrastar-los amb la visió d'alguns dels seus lectors. A causa de l'extensió límit que es demana en aquest tipus de treball s'han exclòs algunes lectures. Si en un futur es creu convenient, s'afegiran els comentaris i les observacions extretes d'altres lectors de Heidegger, les obres dels quals versen sobre la proposta del pensament poetitzant d'aquest.

Un autor que comenta el pensament de Heidegger, des de la seva filosofia fins a la proposta presentada en el seu gir [*Kehre*], és Rüdiger Safranski. Safranski diu que

¹⁵⁵ Segons Heidegger, la poesia “vàlida” –d'acord amb la història de l'ésser, on la poesia i el pensament es troben– de Rilke es troba a les obres *Sonets a Orfeu* i *Elegies de Duino*.

¹⁵⁶ HEIDEGGER (1998), p. 203.

¹⁵⁷ HEIDEGGER (1998), p. 238.

¹⁵⁸ HEIDEGGER (1998), p. 238.

Heidegger vol trobar la forma de superar la nit en què la metafísica ha deixat a la humanitat a través del llenguatge de Hölderlin. Heidegger, diu Safranski, considera a Hölderlin “el poeta del poetitzar” i, en considerar-lo com a referent, Heidegger vol comprendre la seva tasca, «el [fet de] pensar el pensament».¹⁵⁹ A saber, vol copsar l'essència del pensar com un fer que també revela la veritat de l'ésser.

Com diu Safranski, aquest pensar ha d'afavorir la relació amb l'ésser. Perquè aquesta relació sigui pròpia ha de presentar un caràcter diví: hom ha d'atrevir-se –si vol aquesta relació pròpia amb l'ésser, la qual per Heidegger correspon a l'expressió de l'alemany arcaic *Seyn*– a arribar a l'abisme del món.¹⁶⁰ El pensament que es dona en cada època afavoreix, o no, al fet que hom pugui assolir la relació amb l'ésser. Però, perquè això sigui possible, cal que els pensadors i els poetes poetitzin l'acollida de l'ésser en el nostre viure, cosa que, fins al moment, no ha succeït.

Safranski fa notar que Heidegger aproxima, friccionant la identificació, el pensar i el poetitzar, atès que ambdós treballen en àmbits similars, així com presenten un caire profètic, destinal, per a preparar la relació entre l'home i l'ésser. La tasca en la qual treballen el pensar i el poetitzar vol sortir de la nit del món i resoldre els problemes que presenta la tècnica. Objectius vinculats amb voler mostrar la veritat de l'ésser.

Un altre autor que comenta a Heidegger és Luís de la Peña Martínez (1958), qui interpreta que Heidegger pren la poesia de Hölderlin com la relació entre el poetitzar i el pensar. Una relació basada en el rol missioner dels poetes, diu de la Peña, atès que, segons ell, Heidegger creu que el poble –en tant que col·lectiu d'humans que comparteix la llengua del poeta– necessita algú que li indiqui allò diví. Aquests senyals envers la divinitat es mostren mitjançant el llenguatge de la poesia. D'aquesta manera, el llenguatge diví és accessible per aquells que no són poetes –i que no podrien entendre, directament, l'expressió divina.

Per tant, hi ha poetes, segons comenta de la Peña sobre Heidegger, perquè no tothom pot copsar l'expressió de l'ésser, la seva veritat –la qual és allò diví. Així, els que estan a l'escolta són una minoria i són, consegüentment, pocs els *Daseins* que habiten –poèticament– al món, atès que són ells els que tenen una existència autèntica en tant que pastors de l'ésser.

¹⁵⁹ SAFRANSKI (1997), p. 332.

¹⁶⁰ De la mateixa manera que Heidegger, interpretant la poesia de Rilke, diu que els poetes són els més arriscats perquè travessen la nit del món, aquests es transformen en el seu dir i arriben als celestes.

No tota la poesia que hi ha hagut al llarg de la història humana és poesia essencial, la qual revela la veritat de l'èsser. D'aquí que Heidegger digui que Hölderlin és el poeta dels poetes i és, segons de la Peña, qui donarà a conèixer tant l'essència de la poesia com la del poeta. Essències no mostrades per la majoria d'autors perquè no poetitzen sobre l'èsser, ni sobre la nit del món, ni sobre la fugida dels déus, etc. De la Peña diu que l'essència de la poesia és comprendre, des d'una perspectiva no metafísica, la pregunta, o l'oblit, de l'èsser.

Com expressa de la Peña a *Walter Benjamin i Martin Heidegger: a propòsit de la interpretació filosòfica de la poesia de Hölderlin*, el llenguatge poètic és un diàleg entre la parla i el silenci. Un diàleg que és present en el poetitzar i al pensar de Hölderlin. De la Peña explica que aquest diàleg és una activitat que pot superar la metafísica tradicional i que pot permetre l'esdeveniment propi de l'èsser. Així, Hölderlin seria el portaveu del destí de la societat occidental, una societat que, precisament, té un dels bressols a l'Atenes de Plató, el qual, remarca de la Peña, expulsà els poetes de la societat que ideà.

Una altra autora que s'ha considerat oportuna afegir en el treball és Luisa Paz Rodríguez Suárez perquè interpreta el pensament poetitzant de Heidegger com una necessitat antropològica i social, dient que algunes de les conseqüències de la filosofia tradicional es mostren en el segle XX. Rodríguez parla de la necessitat d'un nou pensar que trenqui amb els esquemes tradicionals d'home per destruir l'Humanisme que ha desembocat a Auschwitz.¹⁶¹ Aquest Humanisme presenta, segons Rodríguez, característiques que Heidegger atribueix al pensament filosòfic: racionalització, objectivació –o cosificació– i dominació –entre humans i, per part de la tècnica, sobre els humans.

Rodríguez considera que el *Dasein* heideggerià és la superació de tota subjectivitat i, per tant, reforça la voluntat del pensador alemany per deslliurar-se de la metafísica i, com a conseqüència, dels humanismes. Aquests darrers s'allunyen del recordar poètic [*Mnemosyne*] que retroba allò que permet que el *Dasein* pugui crear-se una història, constituir el seu ésser, diu Rodríguez. D'aquesta manera, el *Dasein* pot formar-se a partir d'una multiplicitat: de la crida de la totalitat que busca l'home per fer-se destí.¹⁶²

¹⁶¹ RODRÍGUEZ (2007), p. 195.

¹⁶² RODRÍGUEZ (2007), p. 196.

5. Proposta per a futures investigacions

En un futur es voldria aprofundir en la temàtica presentada en aquest treball, ja sigui ampliant l'exposició sobre el pensament poetitzant de Heidegger –i incloure aportacions dels crítics i lectors d'aquest autor–, com també fent notar que Heidegger no és l'únic que pretén trencar amb la tradició filosòfica.¹⁶³ En aquest cas, es voldria parlar d'alguns pensadors pre-socràtics, de Nietzsche, entre d'altres.

Per altra banda, també seria convenient ampliar, en una investigació futura, el pensament poetitzant des d'una visió que no és merament el pas de la filosofia a un altre model de pensament, sinó de diferents visions sobre el poetitzar pensant d'altres tradicions de pensament no occidentals ni cenyides a l'època contemporània. D'aquesta manera, el que es presenta en aquest treball quedaria enriquit.

5.1. El pensar altrament de Michel Foucault

En aquest apartat es vol fer una breu introducció a un “pensar altrament” –en el sentit d'un pensar que faci problemàtica la filosofia tradicional– que es podria concebre com una possible proposta alternativa i, alhora, anàloga a la de Heidegger. Aquest “pensar altrament” que s'explicarà a continuació forma part del pensament de Michel Foucault, qui també vincula, en part, la literatura i el pensament.

Michel Foucault parla del *penser autrement*, caracteritzat per un llenguatge que deixa parlar a l'ésser del llenguatge. Foucault posa d'exemple autors que realitzen aquesta pràctica com Hölderlin, Stéphane Mallarmé (1842 – 1898), Antonin Artaud (1896 – 1948), etc. Foucault diu que a través de la literatura «brilla de nou l'ésser del llenguatge en els límits de la cultura occidental»,¹⁶⁴ atès que en aquest parlar no hi ha ni subjecte ni objecte, sols resta el “parlo”. Així, el llenguatge s'allibera del jo cartesià.

Aquesta alliberació del subjecte permet que aquest mateix subjecte es transformi en quelcom encara no pensat mitjançant el murmuri del llenguatge. L'alliberació es correspon a una experiència límit que apunta a l'*afora*. De la mateixa manera que Heidegger diu que el llenguatge és qui preval en el dir respecte al subjecte humà,

¹⁶³ De fet, en el present treball s'inclou la proposta de Foucault com un intent anàleg al de Heidegger per buscar noves formes de pensament a través de l'escriptura literària –malgrat que Heidegger cregui més apropiat anomenar-ho “poesia” i no classificar-ho com a “literatura”. Aquesta distinció sorgeix de la seva creença sobre el fet que aquestes expressions remetien, segons ell, a *coses* essencialment diferents.

¹⁶⁴ FOUCAULT (2010), p. 51.

Foucault diu que és el subjecte qui està instal·lat dins del llenguatge com l'amo del discurs. Per això, Foucault desisteix d'escriure seguint un mètode perquè, segons ell, és en cada discurs on es pot transformar practicant noves formes de parlar que trenquen amb el discurs sistematitzat i dominant.

Per Foucault, allò rellevant, com indica a *La follia, l'absència d'obra*, és l'ésser del llenguatge i no que un determinat autor, o un altre, ho hagi dit: a saber, hom es retroba en les paraules d'aquests autors i no en els autors.¹⁶⁵ Foucault diu que és l'ésser del llenguatge el que hom ha d'interrogar, un ésser que traspasa els límits de la raó i de la norma: «l'ésser de la literatura, tal com es produeix des de Mallarmé i arriba fins a nosaltres, ateny la regió on es fa d'ençà de Freud l'experiència de la follia».¹⁶⁶

Es fa difícil arribar a la interrogació de l'ésser del llenguatge amb els mecanismes de la raó, perquè aquesta treballa en àmbits coneguts i estructurats lògicament. Tenint en compte que Foucault pretén transgredir el llenguatge per a dissoldre el subjecte, perquè aquest perdi legitimitat respecte al llenguatge i, sobretot, per crear noves mirades –noves concepcions del jo–, cal fregar el límit de la raó en tant que norma. I és per això que aquell que divisa l'afora, l'altre banda de la frontera, és un foll perquè diu coses impensades, perquè s'apropia d'allò altre –d'allò forà– com si li fos conegut.

La transgressió del llenguatge de Foucault compromet el llenguatge de la raó –del pensament normalitzat–, un llenguatge que és, segons Heidegger, la casa de l'ésser. Heidegger diu que la llar de l'ésser és arriscada pels poetes i que és l'ésser qui es revela mitjançant el llenguatge. Foucault no parla d'un ésser a nivell ontològic com ho fa Heidegger, tot i que també diu que és l'ésser –encara que, en el cas de Foucault, es tracta de l'ésser del llenguatge– el que s'expressa. De manera que el “risc” heideggerià es podria associar a la “transgressió” de Foucault atès que, en ambdós autors, el llenguatge és la forma de dir quelcom inaudit fins llavors, quelcom *foll* segons el criteri de la raó, quelcom que trenca les formes de pensament establertes fins al moment –la filosofia, el pensament dominant, etc.

Heidegger reconeix la condició de “foll” al poeta Hölderlin, no sols per la seva malaltia, sinó perquè parla de quelcom incompreensible pels seus contemporanis i perquè està entre els déus i els homes. No obstant això, Jean Zoungrana diu que Hölderlin és la personificació de la follia. Aquesta follia no s'ha d'entendre com una situació

¹⁶⁵ FOUCAULT (1982), p. 38.

¹⁶⁶ FOUCAULT (1982), p. 48.

patològica, ans com una característica lingüística i de pensament per transmetre quelcom altre, quelcom diferent. En el deliri del poeta hi parla quelcom desconegut per la visió normalitzada del pensament, el qual és un pensament de caire homogeni que no busca trencar la norma ni arriscar-se.¹⁶⁷

Heidegger considera que la poesia i la folia es toquen, especialment en Hölderlin. Aquesta característica atribueix un estatus, a part del que Heidegger ja atribueix als poetes, diferenciat de la resta de mortals –com a *Daseins* més autèntics. A *Hölderlin i l'essència de la poesia*, Heidegger diu sobre Hölderlin: «L'excessiva claredat llança el poeta a les tenebres».¹⁶⁸ La bogeria forma part del risc que prenen els poetes en deixar parlar a l'ésser. El poeta, segons Heidegger, està projectat fora, entre els homes i els déus.

A partir d'aquesta analogia que s'ha considerat pertinent realitzar per complementar l'exposició sobre el pensament poetitzant de Heidegger, es deixa oberta la possibilitat d'estudiar més a fons el paper de la literatura i el de la poesia segons aquests dos autors. Així com també el fet que la folia, la des-raó, el sortir de la normalització, suposa una ruptura per permetre un nou pensament.

6. Conclusions

En aquest apartat es critica, es comenta i es remarquen les idees més rellevants exposades al llarg del treball.

Heidegger considera que hi ha pensament que no és filosòfic ni metafísic. En fer-ho, creu que una altra manera de pensar pot permetre que es mostri la veritat de l'ésser, ocultada fins ara a causa del que Heidegger considera un pensar impropï. Aquest resulta ser la filosofia i la tradició de pensament que aquesta ha estès sobre la societat occidental. Es tracta d'un pensar impropï perquè la filosofia considera que l'ens és més important que l'ésser, així com també perquè cosifica la realitat, perquè es basa en la distinció “subjecte–objecte”, perquè cerca una praxis en el coneixement, etc. Heidegger reconeix que, als seus inicis, la filosofia, com feren alguns pre-socràtics, es preguntà per l'ésser. Un preguntar-se que aviat quedà oblidat i substituït per altres qüestions.

¹⁶⁷ ZOUNGRANA (1998), p. 243.

¹⁶⁸ HEIDEGGER (1992), p. 142.

Heidegger no presenta idees que puguin ser tractades analíticament. Un cop presentada la seva proposta sobre el pensament poetitzant, es fa difícil concebre que els seus conceptes puguin tenir una base empírica, atès que la seva justificació té sentit i coherència dins el marc de pensament de l'autor, però no fora d'ell ni tampoc pensats filosòficament. De fet, exigir tal cosa com una justificació empírica d'allò que Heidegger diu és una petició feta des de la concepció metafísica del pensar, del preguntar i del procedir lingüístic encasellats en el pensament tradicional, perquè el poetitzar no es pregunta per qüestions semblants, ans escolta i canta a l'ésser.

Seguint aquesta línia, se li podria criticar a Heidegger que caigui en un realisme metafísic perquè pressuposa que, d'alguna manera, a través del pensament es pot conèixer “la-cosa-en-si-mateixa”, *id est*, l'ésser. De fet, Heidegger considera que hi ha essències –dels ens, de les coses, etc.– que condicionen la forma de ser de tals coses que tenen essència, que determinen el seu desplegament en el món, a l'horitzó de sentit. Malgrat que les essències i el marc conceptual on es dona la vida humana tenen un regust de realisme metafísic, tot l'escenari ideològic –en el sentit ampli– que Heidegger prepara es deu a l'existència d'éssers humans, els quals atorguen un significat al món.

Per aquest motiu, si bé en un principi sembla que Heidegger exposi una teoria amb les característiques pròpies del realisme metafísic, resulta que tot el seu marc conceptual i ideològic sorgeixen en donar-se l'existència humana i perquè aquesta proveeix de significat el món i dona nom al procedir de l'essència humana. O sigui, hi ha conceptes en tant que hi ha éssers lingüístics que els poden pensar i anomenar. Amb tot, ¿què succeeix amb l'ésser? ¿Què passa quan no hi ha cap home que es preguntí per l'ésser i que en cossi el seu dir revelador?

L'ésser, en tant que objectes i fets que existeixen en realitat, és l'horitzó de sentit, el món, la realitat, la totalitat. Si no hi ha home, res no pensarà en termes humans ni s'expressarà amb el llenguatge. El poetitzar és la forma en què els humans s'aproximen a la divinitat, escolten l'ésser i expressen la seva parla per a la resta d'humans. Sense els humans l'ésser no ha d'aproximar-se als ens ni als éssers que no tenen llenguatge, perquè aquests no l'interroguen per poder esdevenir autèntics. Com Heidegger diu a *¿I per a què poetes?*, els humans són els únics éssers que s'arrisquen –entre els quals els poetes són els més arriscats–, així com també són els que arriegen el llenguatge. Per tant, les plantes i els animals no senten la necessitat de poetitzar sobre l'ésser perquè, per essència, el seu món existencial i significatiu no es troba en crisi, ni cau a l'abisme. És a dir, l'ésser manté una relació de pertinença recíproca amb el

Dasein, fent que hi ha llenguatge i sentit quan hi ha algú que pregunta pel sentit i pel llenguatge.

Com bé s'ha esmentat, és una qüestió de significacions: l'horitzó, o univers, de sentit humà comporta l'apel·lació a l'ésser i, per tant, si no hi ha humans, no hi ha conceptes ni significacions existents alienes a l'home que donen una explicació de l'existència no humana. Allò de què parla el pensament de Heidegger és de l'existència humana en relació a l'ésser. Ara bé, qualificar el pensament de Heidegger de realisme metafísic és incloure el pensament de Heidegger a la metafísica, cosa que és el que ell vol superar i evitar. El que sí que fa Heidegger és servir-se d'un discurs que mescla el pensar poètic amb el filosofar i, per tant, la seva forma d'expressar-se no s'allibera, completament, de les proposicions analítiques de la filosofia.

Tot i això, Heidegger prepara el terreny pel nou pensar, transformar-se –en termes de Foucault– en una parla que pretén fer quelcom diferent, respecte a la filosofia. De manera que, malgrat l'estil usat en algunes de les seves obres, Heidegger pensa de forma forana a la metafísica, pensant quelcom que no pertany en aquesta. I encara que l'explicació del pensament poetitzant de Heidegger resti en un terreny fronterer, el poetitzar no hi rau perquè és l'àmbit que pot superar la metafísica tradicional que domina a la societat occidental –la qual s'ha estès arreu del món.

Juntament amb aquestes crítiques, a Heidegger se li pot retreure el que Ludwig Wittgenstein (1889 – 1951) realitza en el seu *Tractatus logico-philosophicus*: llençar l'escala de la filosofia –la qual es vol superar– un cop s'ha feta servir per arribar a dalt de la paret que es vol escalar. Heidegger no vol superar la metafísica des de la pròpia metafísica, però sí que fa palesa la necessitat de superar-la mitjançant el discurs metafísic, així com també esbossa quin camí hom podria adoptar en fer-ho. Perquè el discurs de Heidegger fos completament coherent amb el que proposa hauria de proferir versos i no proposicions enunciatives –les quals pertanyen a la tradició filosòfica–, per acabar podent ser el mitjà pel qual l'ésser es mostri.

La diferència pel que fa a Wittgenstein, és que aquest darrer vol allunyar-se de la l'embuixament del llenguatge. Allò que Heidegger exposa sobre el pensament poetitzant es tractaria d'un discurs de paraules buides per aquells autors neo-pragmatistes. Els conceptes usats per Heidegger, així com algunes de les seves demostracions, no poden demostrar-se empíricament perquè l'autor ho *justifica* introduint-los en la seva hermenèutica de la poesia. Heidegger fa servir tautologies i altres raonaments poc objectius, de manera que no se salva de l'embuixament del

llenguatge –en el cas d'exposar, mitjançant proposicions enunciatives, la seva proposta de pensament perquè no presenta rigor filosòfic.

Encara que aquest defecte es pot comprendre tant si s'entén el propòsit de Heidegger com la dificultat discursiva que hi ha per realitzar-lo: Heidegger usa el mètode hegemònic de pensament –la filosofia– esbiaixadament per deixar intuir, de forma intel·ligible pels avesats a raonar, el pensament poètic i la seva naturalesa completament diferenciada de la metafísica. Així doncs, la crítica neo-pragmatista té sentit dins del discurs filosòfic si i solament si Heidegger presenta el pensament poetitzant com un nou sistema filosòfic. Però és discutible –i inapropiada– quan el que Heidegger pretén és trencar la filosofia i, per tant, ja no està parlant, pròpiament, de forma filosòfica ni metafísica.

Tanmateix, aquesta explicació no sembla acabar de justificar la contradicció heideggeriana. Per això cal que hom es pregunti si és possible pensar de forma totalment diferent partint d'una estructura gramatical que està al servei d'un pensament no gens diferent –com apunta Heidegger en seguir a Nietzsche amb la crítica lingüística: hom està atrapat per la gramàtica. És a dir, hom pot poetitzar per exposar una nova manera de pensar i, per tant, de concebre la realitat però, en fer-ho, ha de ser conscient que tot mot conté un bagatge i una història que condicionen les paraules –com s'usen aquestes, en quins contextos, quina visió pressuposen, quins prejudicis porten annexats, etc. D'aquí que Heidegger procuri un discurs entenedor segons el marc de la filosofia però, alhora, contradictori –com ell mateix assumeix– per poder mostrar la gravetat, com diu Heidegger, de la situació. Poder assolir un nou pensament, un canvi del pensament i la forma de dur-lo a terme, requereix un canvi en tots els àmbits en què hi ha influència mútua amb el pensament.

És per això que Heidegger no vol superar la metafísica des d'aquesta, ni pretendre que es pot fer mantenint tot un seguit d'estructures, d'hàbits i d'ideologies: cal que quelcom forà, altre, impensat i impensable per les estructures filosòfiques i gramaticals adopti una posició de consciència amb el llenguatge, l'ús d'aquest i en allò que es diu. D'aquí que Heidegger faci notar que el llenguatge no és una eina d'expressió humana, sinó que té un origen diví. I és per això, diu Heidegger, que el pensament poetitzant, la parla de l'ésser, pot ser que es reveli en el silenci. Amb això, Heidegger presenta una esclatxa des de la qual poden sorgir propostes perquè la situació de cada temps històric humà pot sol·licitar un pensar o un altre –que no cal que sigui heretat de

la tradició, herència que podria conduir a un enfosquiment com el que la filosofia tradicional ha creat.

Malgrat l'aparent crítica que Heidegger realitza a la metafísica des d'una metafísica que semblaria proposar l'alliberament de l'ésser a través de l'alliberament del llenguatge, l'autor no té aquesta intenció. L'ús de proposicions enunciatives són un recurs d'intel·ligibilitat. Tot i això, és cert que se li pot retreure que recorri a l'hermenèutica d'una poesia concreta –en llengua alemanya– per teoritzar sobre un pensament que, perquè resulti propi i autèntic, ha de dir i ha de mostrar la veritat de l'ésser. I, tot i l'esmentada intenció de Heidegger, aquest filòsof quan interpreta els autors pre-socràtics i els poetes en llengua alemanya. Enlloc de ser el propi Heidegger, en el seu pensar i dir, una parla de pensament poetitzant que reveli la veritat de l'ésser.

En no fer-ho, Heidegger s'excusa per seguir sent un *ego cogitans* que delibera en el terreny d'allò que li produeix coïssor. Potser forma part de la seva voluntat de guia espiritual que feu fallida en l'aventura nacionalsocialista. O, com diu Safranski, Heidegger acaba desvinculant el seu pensament de la política nazi, de la qual Heidegger volia formar-ne part per tal de tenir una vinculació amb el poder com a ideòleg espiritual del pensament que proposa.¹⁶⁹ No obstant això, el mateix Safranski considera que Heidegger teoritza sobre el poetitzar de Hölderlin perquè així, ell, pot comprendre «el pensar el pensament».¹⁷⁰ Tant poetitzar com pensar són, segons Safranski, formes de crear un destí per a altri i, qui poetitza o pensa, són individus que «produeixen una “cort” al seu voltant, en la qual hi ha noves relacions de l'existència i noves dimensions per a la nostra visió».¹⁷¹

Per tant, allò que fan els que creen un destí és pensar allò inaudit. Per Heidegger, es tracta d'un pensar distint que transforma completament l'existència –en transformar-la hom la viu i la pensa diferent, de forma més oberta i disposada al món. Així, la vida humana esdevé més desperta, fins que hom aconsegueix el goig de ser-en-el-món.¹⁷² I aquesta seria la forma en què el personatge de Heidegger adquireix transcendència pensant i no política. Malgrat aquesta interpretació psicològica dels fets, la proposta de Heidegger no és un mer gaudi de la poesia i d'un pensar concret, ans la possibilitat de fer present allò distint que pot aportar noves maneres de viure. Atès que hom ha acabat

¹⁶⁹ SAFRANSKI (1997), p. 334.

¹⁷⁰ SAFRANSKI (1997), p. 332.

¹⁷¹ SAFRANSKI (1997), p. 333.

¹⁷² SAFRANSKI (1997), p. 335.

reiterant els vells esquemes de pensament no podent-se transformar a un mateix, ni donar-se més sentit que aquell atorgat pel viure inautèntic de la xafarderia.

Heidegger considera que el pensament influeix a tots els aspectes de la vida humana. Per tant, de la mateixa manera que cal procurar, al seu parer, viure autènticament, també creu que la tecnificació és possible, així com tot el que aquesta comporta, gràcies a un pensament que li ofereix unes bases perquè aquesta es doni. El problema, però, segons Heidegger, és que la tecnificació de la vida humana sigui excessiva fins al punt que la tècnica domini l'home. És per aquesta raó que l'autor busca un pensament que eviti aquesta situació de dominació i aconsegueixi equilibrar la relació entre la tècnica i l'home. La tecnificació de la vida –o també anomenada “americanisme” per Heidegger– no és una tendència que es pugui superar o evitar gràcies a grans moviments polítics o científics. Heidegger posa èmfasi –com també fa amb els que poetitzen pròpiament– en què sols un seguit de “personalitats particulars” poden fer quelcom. Encara que sigui la tasca d'assenyalar la situació problemàtica, o senders nous a seguir, que duen a terme els poetes.¹⁷³

Una conseqüència del pensament assenyalada per Heidegger és la tecnificació. Segons l'autor, aquesta condueix a concebre l'home com un material de manipulació productiu, comercial i de poder. D'aquí que Safranski contempli que la crítica que Heidegger fa a la modernitat també sigui una reflexió sobre Auschwitz.¹⁷⁴ De fet, tant Safranski com Rodríguez apunten a una crítica a l'Humanisme i a la societat moderna arrel del pensament de Heidegger. Ambdós autors relacionen la crítica a l'Humanisme amb la crisi del subjecte, amb el nihilisme i amb un *status quo* que, en paraules heideggerianes, cal superar.

També cal destacar que el pensament poetitzant heideggerià té un component tràgic i messiànic. A l'entrevista feta a *Spiegel*, l'autor profereix «Només un déu pot encara salvar-nos» amb un to de resignació, assenyalant que la humanitat sols pot preparar la salvació que la divinitat, segons ell, pot propiciar.¹⁷⁵ Tenint en compte, però, que considera que només uns determinats poetes i certs pensadors són individus amb qualitats messiàniques. Aquests pocs són personalitats amb un dir i pensar autèntics, els quals són els únics que poden indicar –ja sigui mitjançant el pensar o a través del

¹⁷³ Heidegger insisteix en què ningú no pot dir *què* pensar, ni especificar allò que s'ha de fer. Heidegger sols indica la tendència a seguir i la forma de pensament que ell considera viable.

¹⁷⁴ Aspecte controvertit del qual Heidegger no es pronuncia explícitament i que alguns lectors seus creuen que tant en la crítica a la metafísica com a la tècnica Heidegger, també, inclou Auschwitz, com a resultat d'allò que el funcionari de la tècnica pot provocar.

¹⁷⁵ HEIDEGGER (1989), p. 71.

poetitzar, els quals estan curulls del llenguatge revelador de l'èsser— els camins per recórrer un cop la filosofia queda obsoleta. Uns senders de pensament poètic que poden salvar a la humanitat de la nit del món.

El que Heidegger entén com a política no només es redueix a l'activitat que versa sobre els partits polítics i l'esfera pública, ans també implica la influència que uns referents, que uns buròcrates —fent menció als partits polítics del camp de la politicologia— o d'altres, exerceixen sobre la societat occidental. El col·lectiu influït acabarà pensant d'una manera o d'una altra. Però actuar en l'àmbit públic no convenç a Heidegger si un no pensa pròpiament perquè les conseqüències del pensar impropï poden ser, i són, nefastes en deixar l'home en una situació d'indigència. D'aquí que Heidegger esmenti algun poeta, algun pensador que, segons els seus criteris, contribueix a revelar l'èsser.

Però aquesta revelació no és causada per un diàleg entre *zoon politikon* que conversen a l'Àgora.¹⁷⁶ En el pensament poetitzant de Heidegger no hi ha diàleg, no hi ha un intercanvi: l'èsser s'expressa i el poeta recull el seu dir en forma de poesia per fer-lo arribar a altri. El pensament s'ha de fer arribar a la població perquè aquesta entengui l'essència de les coses i perquè vulgui viure autènticament. El que Heidegger diu que hi ha és una “discussió amorosa” perquè els poetes diuen allò que copsen de l'èsser. Per tant, el sentit polític que Heidegger usa és la influència pública, el dir que hauria de ser escoltat arreu per superar la crisi de penúria de l'època causada per la filosofia.

Finalment, es vol insistir i mostrar que, el que Heidegger explica encara des de l'àmbit de la filosofia, a través de proposicions enunciatives, d'articles estipulats, etc., no és un poetitzar pur com el que ell diu que Hölderlin assoleix. Perquè és aquest poeta qui, poèticament, exposa la tasca dels poetes en temps de penúria i com hom arriba a la divinitat mitjançant la parla de què disposa:

«Però ¡amic! Venim massa tard.

De fet viuen els déus

però sobre la nostra testa, a dalt en un altre món

treballen eternament i semblen preocupar-se poc

de si vivim. Tant es cuiden els celestes de no ferir-nos.

Doncs mai no els podria contenir un feble càntir,

¹⁷⁶ Heidegger exclou el diàleg del pensament i aposta pel pensar revelador. En fer això, trenca amb el que, des de la filosofia tradicional, és una constant, ja sigui entre vius o morts, per poder progressar en l'argumentació i els punts de vista.

sols a vegades suporta l'home la plenitud divina.
La vida és un somni d'ells.
Però l'error ens ajuda com un adormiment.
I ens fan forts la necessitat i la nit.
Fins que els herois crescuts en bressol de bronze,
com en altre temps els seus cors s'assemblen en força als celestes.
Els vénen entre trons.
Em sembla a vegades millor dormir, que estar sense company
a esperar així, què fer o dir no ho sé.
I ¿per què poetes en temps de penúria?
Però, són, dius tu, com els sacerdots sagrats del Déu del vi,
que erraven de terra en terra, en la nit sagrada».¹⁷⁷

¹⁷⁷ Poema que apareix al text *Hölderlin o l'essència de la poesia*, de Heidegger [HEIDEGGER (1992), p. 148]. Traduït del castellà al català per l'autora del treball.

7. Bibliografia i webgrafia

7.1 Bibliografia

- BENJAMIN, Walter: *La obra de arte en la época de su reproductibilidad técnica* [*Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit*]. México D.F: Editorial Itaca, 2003.
- BORGES, Jorge Luis: *Obras completas (volumen 3)*. Buenos Aires: Emecé Editores, 1996.
- FOUCAULT, Michel: *La follia, l'absència d'obra*, dins *L'ordre del discurs i altres escrits*. Barcelona: Editorial Laia, 1982, p. 35.
- FOUCAULT, Michel: *Las palabras y las cosas. Una arqueología de las ciencias humanas* [*Les mots et les choses, une archéologie des sciences humaines*]. Madrid: Siglo XXI Editores, 2010.
- HEIDEGGER, Martin: *Hölderlin y la esencia de la poesía* [*Hölderlin und das Wesen der Dichtung*], dins *Arte y poesía*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1992, p. 125.
- HEIDEGGER, Martin: *La autoafirmación de la Universidad alemana; El Rectorado, (1933 – 1934); Entrevista del Spiegel* [*Die Selbstbehauptung der deutschen Universität; Das Rektorat (1933 – 1934); Tatsachen und Gedanken*]. Madrid: Editorial Tecnos, 1989.
- HEIDEGGER, Martin: *La época de la imagen del mundo*, dins *Caminos de bosque* [*Holzwege*]. Madrid: Alianza, 1998, p. 63.
- HEIDEGGER, Martin: *La frase de Nietzsche «Dios ha muerto»*, dins *Caminos de bosque* [*Holzwege*]. Madrid: Alianza: 1998, p. 157.
- HEIDEGGER, Martin: *¿Y para qué poetas?* [*Wozu Dichter?*], dins *Caminos de bosque* [*Holzwege*]. Madrid: Alianza, 1998, p. 199.
- HEIDEGGER, Martin: *Carta sobre el Humanismo* [*Brief über den Humanismus*]. Madrid: Alianza, 2009.
- HEIDEGGER, Martin: *Ciencia y meditación*, dins *Conferencias y artículos* [*Vorträge und Aufsätze*]. Barcelona: Ediciones del Serbal, 1994, p. 39.
- HEIDEGGER, Martin: *¿Qué quiere decir pensar?*, dins *Conferencias y artículos* [*Vorträge und Aufsätze*]. Barcelona: Ediciones del Serbal, 1994, p. 113.

- HEIDEGGER, Martin: «...poéticamente habita el hombre...», dins *Conferencias y artículos* [*Vorträge und Aufsätze*]. Barcelona: Ediciones del Serbal, 1994, p. 163.
- HEIDEGGER, Martin: *Superación de la metafísica*, dins *Conferencias y artículos* [*Vorträge und Aufsätze*]. Barcelona: Ediciones del Serbal, 1994, p. 63.
- HEIDEGGER, Martin: *El final de la filosofía y la tarea del pensar*, dins *¿Qué es filosofía?*. Madrid: Narcea, 1978, p. 95.
- HEIDEGGER, Martin: *¿Qué es eso de la filosofía?*, dins *¿Qué es filosofía?*. Madrid: Narcea, 1978, p. 45.
- HEIDEGGER, Martin: *Tiempo y ser* [*Zur Sache des Denkens*]. Madrid: Editorial Tecnos, 1999.
- PLATÓ: *Ion o de la poesía*, dins *Diálogos*. México D.F.: Porrúa, 1981, p. 95.
- RILKE, Rainer Maria: *Cartes sobre Cézanne*. Barcelona: La llar del llibre, 1987.
- RILKE, Rainer Maria: *Nueva antología poética*. Madrid: Espasa Calpe, 2009.
- SAFRANSKI, Rüdiger: *Un maestro de Alemania: Martin Heidegger y su tiempo*. Barcelona: Editorial Tusquets, 1997.
- ZOUNGRANA, Jean: *Michel Foucault un parcours croisé : Lévi-Strauss, Heidegger*. París: L'Harmattan, 1998.

7.2 Webgrafia

- DE LA PEÑA Martínez, Luis: *Walter Benjamin y Martin Heidegger: a propósito de la interpretación filosófica de la poesía de Hölderlin*. http://www.academia.edu/4177019/Walter_Benjamin_y_Martin_Heidegger_a_prop%C3%B3sito_de_la_interpretaci%C3%B3n_filos%C3%B3fica_de_la_poes%C3%ADa_de_H%C3%B6lderlin [darrera consulta: 11/07/2015].
- RODRÍGUEZ Suárez, Luisa Paz: “Pensar más allá del Humanismo con Nietzsche, Heidegger y Foucault” dins *STVDIVM, Revista de Humanidades*, nº 13, 2007, p. 185-198. <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo;jsessionid=83307A25125FAA29F40FA0F42E5A7E26.dialnet01?codigo=2542178> [darrera consulta: 26/03/2015].

